

**KISGÖNCÖL WALDORF ÁLTALÁNOS ISKOLA
ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA**

NEVELÉSI PROGRAM

1. A waldorf-pedagógia és szellemi háttere

A Waldorf-pedagógia megalapítója, **Rudolf Steiner** 1861-ben született az akkori Osztrák-Magyar Monarchia (ma Horvátország) területén lévő Kraljavecban, és 1925-ben halt meg a svájci Dornachban.

Rudolf Steiner a korabeli európai gondolkodás kiemelkedő személyisége, széles körű matematikai-természettudományi tanulmányait követően 1891-ben filozófiából doktorált. A századforduló táján került mélyebb kapcsolatba az egyik szellemtudományi irányzattal, a teozófiával, amelynek hatására kidolgozta az **antropozófiát** és a "szabadság filozófiáját", s e közben fordult érdeklődése egyre inkább a nevelés felé.

A Waldorf-pedagógia mögött álló világ- és emberszemlélet: az antropozófia (=„emberi bölcsesség”), amely a mai modern emberben egyre égetőbb felmerülő kérdésekre – „Ki vagyok én?”, „Honnan jöttem és hová tartok?”, „Mi az életem értelme?” – keresi a választ.

Hiszi és vallja, hogy a világ földi és égi egység. Hogy minden emberi élet egyedi és megismételhetetlen, valamint azt is, hogy minden ember meghatározott életcélokkal érkezik a földre, s csak akkor tud teljes életet élni, ha azokat valóra is tudja váltani.

Az emberről alkotott felfogását tekintve az antropozófia az embert **test, lélek és szellem** hármas egységeként értelmezi, s ez az emberkép egyúttal a Waldorf-pedagógia alappilléret is jelenti.

Rudolf Steiner elképzeléseinek gyakorlati kivitelezésére akkor kapott lehetőséget, amikor barátja, Emil Molt, a stuttgarti Waldorf Astoria cigarettagyár igazgatója 1919-ben felkérte, hogy az alkalmazottak és munkások gyermekei számára az antropozófia szellemében működő iskolát hozzon létre. Az első Waldorf-iskola még ugyanazon év őszen megnyílt. Rudolf Steiner egészen haláláig nagy intenzitással munkálkodott hamarosan széles körben népszerűvé váló pedagógiáján.

Az 1920-as években sorra alakultak a Waldorf-iskolák Európa különböző országaiban, Magyarország is az elsők között követte a németországi példát. A hazai Waldorf-iskola létrehozása Nagy Emilné Göllner Mária (1894–1982) nevéhez fűződik. Az iskola 1926 szeptemberében indult. A náci hatalomra kerülése azonban megpecsételte az iskola sorsát, amely 1933-ban kénytelen volt bezárni a kapuit.

A II. világháborút követően azonban a Waldorf-intézmények száma szerte a világban folyamatosan emelkedett. Az ezredfordulón közel 900 iskolában kb. 170 ezer, míg mintegy 1700 óvodában kb. 50 ezer gyermek nevelése folyt a Waldorf-pedagógia elvei szerint. Magyarországon 1988-ban, a solymári óvoda megnyitásával folytatódott a Waldorf-mozgalom. Ma már több mint 30 óvoda mellett az iskolák száma is meghaladja a 20-at. Ezek közül jó párban már felső tagozatos (középszintű) képzés zajlik.

Az intézményekben folyó nevelési program a Waldorf-pedagógia több mint 90 éves nemzetközi hagyományait követi.

Rudolf Steiner sokszínű életművének a gyógypedagógia (Champhill-mozgalom) és a pedagógia (Waldorf-óvodák és -iskolák) mellett ismét a figyelem középpontjába kerülő területei: a biodinamikus mezőgazdaság, a természetgyógyászat, a homeopátia, a társadalmi hármas tagozódás gondolata (szellemi élet, jog, gazdaság).

1.1. A Kisgöncöl Waldorf Általános Iskola és Művészeti Iskola rövid története

A Waldorf-intézményeket mindenhol a világon alulról jövő, általában szülői kezdeményezés és közös munka hívja életre.

2006 őszén egy lelkes szülőkből álló csoport iskolaalapításba fogott. Elhatározták egy felmenő rendszerben kiépülő, idővel kerttel, gazdasággal együttműködő, hosszútávon 13 évfolyamossá bővülő Waldorf-iskola létrehozását. A Zsámbéki-medencében élő családok Tökön találták meg az iskola leendő épületét. **2008. szeptemberben indult az első osztály**, s a fenntartó (Gyermekliget Alapítvány) 2009-ben Szárligetről Tökre költöztette az általa fenntartott Waldorf-óvodát.

Tök község Budapest központjától alig 30 km-re, Zsámbék város közvetlen szomszédságában található. Az iskola épületét a Töki Önkormányzattól bérlti a fenntartó. Az épületben működik a 20.000 kötetes Petőfi Emlékkönyvtár is. Közvetlen szomszédságában található a Művelődési Ház és a Református Templom.

A Gyermekliget Alapítvány 2009-ben pályázatot nyert arra, hogy az épületet a fenntarthatóság szempontjainak figyelembevételével felújítsa. A homlokzat teljes szigetelést kapott, a külső nyílászárókat kicserélték, a fűtést korszerűsítették, a wc-k működtetését részben esővízzel oldották meg, a meleg víz ellátást pedig napelemekkel.

Az iskola **felmenő rendszerben** működik.

2. A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai

A Waldorf-pedagógia célja, hogy **egészséges fizikumú, szabad lelkű és tiszta szellemű** embereket neveljen. Ennek érdekében a gyermekben szunnyadó individuális képességek minél teljesebb kibontakoztatására törekszik, hogy a felnőtté váló gyermek

- be tudjon illeszkedni a társadalomba;
- megtalálja helyét és feladatát a felnőttek világában;
- emberi konfliktusait nyíltan, őszintén és embertársait tisztelve kezelje;
- képes legyen saját életének tudatos irányítására;
- képes legyen megfelelni az élet különböző területein adódó kihívásoknak;
- objektíven lássa a világban zajló természeti-társadalmi folyamatokat;
- jobbitó szándékkal aktív szerepet vállaljon a világ sorsának alakításában.

A **Nemzeti Alaptantervben** megfogalmazott nevelési célok mellett, illetve azokkal összefüggésben kiemelt figyelmet fordít a személyiség kibontakoztatására, az erkölcsi nevelésre, a szabadságra nevelésre, a belső harmónia megteremtésére, a közösségformálásra, az egészséges életmódra nevelésre és a környezeti, illetve művészeti nevelésre.

2.1. A személyiség kibontakoztatása

Minden gyermek **személyiségében egyedi és megismételhetetlen rejtélyként** áll előttünk, mikor iskolába lép. Feladatunk, hogy az évek folyamán belső erőit, képességeit, egyéni módon kibontakoztassuk. Az iskolánkban tanított tantárgyakat nem pusztán elsajátítandó ismeretanyagnak tartjuk, hanem eszköznek arra, ami ezt a nevelési célt szolgálja. A tanterv a Waldorf-iskolában nem recept, hanem organikus rendszer, amely a **Waldorf-pedagógia emberképét** és a gyermek fejlődését tükrözi. A nevelési-tanítási folyamat módszerét, tananyagát és szervezését alapvetően a **gyermek életkori sajátosságai** szabják meg. Eszerint a gyermek fejlődése hét éves szakaszokra bontható. Az első hét év során elsősorban a fizikai, a második hét év során a lelki, míg a harmadik hét év folyamán a szellemi fejlődés dominál.

Így a kisgyerekekre (1-7 év) elsősorban az **akarat** jellemző, ami például abban nyilvánul meg erőteljesen, hogy mindent le akar utánozni, amit a környezetében tapasztal.

A következő fejlődési szakaszra (7-14 év), amikor az utánzás szerepe egyre csökken, az **érzés**

uralma („érzelmi intelligencia”) lesz a jellemző és csak a harmadik szakaszban, 14 éves kor után az **absztrakt gondolkodás** („kristályos intelligencia”).

Ennek megfelelően az alsó iskolaévekben elsősorban az **érzelmi intelligenciát** fejlesztjük, miközben a tanítás során konkrét ismeretek (írás, olvasás, szorzótábla, számolási műveletek, természetről szóló ismeretek, fizikai, kémiai jelenségek stb.) nyújtásával olyan „kristályzemcséket” adunk a gyermekeknek, melyek köre a középiskolai évek során kikristályosodhat az absztrakt gondolkodásban, az önálló ítéletalkotás képességében.

A végső célkitűzés, hogy a tanuló egyéni adottságaiból is fakadó képességeiben kiteljesedve, döntéseket meghozni tudó emberként hagyja el az iskolát.

2.2. Erkölcsi nevelés

A Waldorf-pedagógia nem kevesebbet céloz meg, mint annak megalapozását, hogy az ifjúvá növekedett gyermek képessé váljon **helyes morális ítéletek** meghozatalára. Ez azt jelenti, hogy az ifjú - a jó, a szép és az igaz iránti elkötelezettség talaján állva- képes arra, hogy a világ egy adott történést különböző nézőpontokból objektíven közelítse meg és felül tudjon emelkedni annak kizárólag szubjektív megítélésén. A morális emberré válás elengedhetetlen feltétele, hogy valaki mélységes **hálát** érezzen azért, hogy létezik, és azokért a lehetőségekért is, amelyeket az élet kínál számára.

Alsóbb évfolyamokon a **történeteken keresztül** (népmesék, állattörténetek, szentek élete, bibliai teremtéstörténet) találkoznak a gyerekek **archetipikusan eredendő morális kérdésekkel**. Ez a folyamat az individuális életlehetőségek mintáit adó életrajzok elbeszélésével folytatódik a felsőbb évfolyamokban. Az erkölcsi nevelés kiemelkedő lehetőségét biztosítja iskolánkban az un. **szabad vallás óra**.

Az átrendeződő, relativizálódó értékrendű világban fontos szerep jut iskolánkban a fokozott családi együttműködésnek, a **család értékőrző és megtartó erejének**.

A szülők tudatos döntésük alapján nem csupán anyagi fenntartóivá válnak az intézményeinknek, de napról napra iskolai események közreműködő-szervezői, az iskolai szellemiségébe bekapcsolódóan tényleges **éltetői** lesznek gyermekük iskolájának..

Az erkölcsi nevelés fontos részét képezi a magyarság értékeinek megismerése és tisztelete, a **nemzeti hagyományok** ápolása és őrzése.

2.3. Szabadságra nevelés

A Waldorf -iskola a ma fiataljait úgy neveli és tanítja, hogy a társadalom más tagjaival együtt szabad közösséget legyenek képesek alkotni, megfelelően a kor kihívásainak. A fiatalokat **szabadságra** és **önálló felelősségtudatra** "iskolázza ", vagyis olyan individuumokat kíván nevelni, akik szabadságukkal felelősen képesek bánni, akik szociálisan érzékenyek. Arra törekszik, hogy életre keltse a gyermekben saját magával, minden embertársával, környezetével és az egész világgal szembeni felelősségérzetét. Megtanítja a gyermeket arra, hogy minden cselekedetével, érzésével és gondolatával részese a világban végbemenő eseményeknek, fejleményeknek és ezáltal befolyásolja is azokat. Pedagógiánk ezért fontosnak tartja, hogy a gyermekekben alapvetően meglévő, a **környezetük és a világ iránti nyitottságot** ápolja, ill. megőrizze. Igyekszik úgy hatni a gyermekre, hogy az megőrizze érdeklődését a világ dolgai iránt, és majd ifjúként is rá tudjon csodálkozni egy érdekes kőre, el tudjon merülni egy növény illatában, vagy gyönyörködni tudjon egy naplementében.

A Waldorf-iskola az oktatásban és a nevelésben **szabad művészi folyamatot**, alkotó együttműködést lát az egyes emberek és a társadalom fejlődése érdekében.

2.4. A belső harmónia megteremtése, illetve megőrzése

Pedagógiánk alapvető feladatnak tekinti a gyermek testi, lelki, szellemi fejlődésének törvényszerűségeit messzemenően figyelembe véve - ezeknek az erőknek a folyamatos és összehangolt ápolását. A gyermeket, a fejlődő embert testi-lelki-szellemi egységnek tekinti.

Pedagógiai munkánk célkitűzése, hogy iskolánk - Pestalozzi szavával élve- **a fej, a szív és a kéz egységes iskolája** legyen. A nevelés során, egyenlő módon és mértékben fejlesztjük a gyermek intellektuális, érzelmi és a cselekvésben megnyilvánuló gyakorlati készségeit.

Fontosnak tartjuk a **kiegyensúlyozott**, derűs, fantázia gazdag belső világ megóvását, ill. megteremtését, melynek eszköze elsősorban a művészeti tevékenység és az egyes gyermekek fejlődésének megfelelő tempójú oktatás. Az a célunk, hogy kreatív, a problémákra érzékeny és azokat jól megoldani képes fiatalok kerüljenek ki iskolánkból.

2.5. Közösségformálás, a társas kultúra fejlesztése, felelősségvállalás másokért

A Waldorf-pedagógia az egyéni különbségek iránti tiszteletet, toleranciát közvetíti a gyermek felé, és azt, hogy a közösség tagjai egymást elfogadva, a hiányosságokat, nehézségeket is figyelembe véve **szerezzel és türelemmel** forduljanak egymás felé. Ez a fajta szociális érzékenység teszi majd képessé az ifjút arra, hogy a későbbiekben bármilyen új, munkahelyi és egyéb közösségbe be tudjon illeszkedni, és ezeknek a közösségeknek - megőrizve a saját és tiszteletben tartva mások individualitását- építő, formáló tagjává váljon.

Ezért a Waldorf-iskolában az egyéni fejlődés segítése mellett nagy hangsúlyt kap a **közösségépítés** és a **szociális érzékenység fejlesztése**. Elsőként a belső, biztosságot adó, sokszínű osztályközösség kialakítása.

A Waldorf –iskolában együtt tanulnak a legkülönbözőbb képességű gyermekek. Fontos annak kialakítása, hogy a gyermekek együtt tudjanak haladni, mindenki megtalálja a közösségen belüli helyét, ugyanakkor a közösségi élet dinamizmusa lehelővé tegye a változást, ill.a változtatást.

2.6. Egészséges életmódra nevelés

A Waldorf-pedagógia organikus felépített tanterve harmonizáló hatást fejt ki, mely kihat az egész szervezetre, a test ritmusaira és működésére is. Ebben az értelemben a Waldorf-tanterv alapvetően **gyógyító hatású** is, mivel megteremti a teljes személyiség egészséges fejlődésének feltételeit. Az „**egész-ség**” harmonizálja a gyermek belüli erőket, és kiegyensúlyozza az egyén másokhoz és a világhoz való viszonyát.

Azonban a gyerekeket sok olyan **egészségre káros hatás** (információözön, reklámhatások, számítógép-függőség, dohányzás, alkoholfogyasztás, tudatmódosító szerek stb.) éri, amivel az iskolának foglalkoznia kell.

Az egészséges életmóddal kapcsolatban is sok eltérő irányzat alakult ki, ezért nehéz kiigazodni a „biztos” receptek között. Ennek ellenére fontosnak tartjuk, hogy iskolánk tanulói megkapják azokat a főbb támpontokat, melyek segítségével felelősen viszonyulnak saját és mások egészségének megőrzéséhez. (bővebben: Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok)

2.7. Környezeti nevelés

A környezeti nevelés a tanulók cselekvési–akarati életére különösen ösztönző erővel hat, fejlesztve, segítve a **természettel kialakítandó egészséges kapcsolatot**. A természetben minden mindennel összefügg, ezért a környezeti nevelés lehetővé teszi az egésztől a részek felé történő megismerést, több tudományterület összekapcsolását. E nevelés eredményeképpen a tanuló **nem leigázni** akarja a természetet, hanem építő módon akar együtt élni vele, megőrizve a felnövekvő nemzedékek számára is.

A természetért érzett felelősséget a természeti jelenségek, szépségek megfigyelésével,

megcsodálásával már az első iskolai években meg kell alapozni. Ha a gyermek ekkor **megismeri és megszereti** a természetet, akkor később sem fogja bántani.

A környezeti neveléssel szoros összefüggésben 5. osztálytól a tanulók egyre tudatosabban megismerkednek a **pénz**, illetve a **média** világunkat alakító szerepével és felelősségteljes használatával.

(bővebben: A környezeti neveléssel kapcsolatos pedagógiai feladatok)

2.8. Művészeti nevelés

A Waldorf-pedagógia alapelvei között nagyon erőteljesen megjelenik a művészi jelleg, de amikor a gyerekek rajzolnak, festenek, agyagoznak, faragnak vagy zenélnek nem elsősorban az eredmény a fontos, hanem az a folyamat, melyen keresztül a gyermekek sokféle képessége kibontakozhat, alkotó vágya teret kaphat.

Alapelgondolásunk, hogy a **művészetek általi** (s nem művészé!) **nevelésnek** ugyanúgy, mint a mindennapi testmozgásnak, döntő szerepe van az akarati nevelésben. Kialakult képességeikről évszak ünnepek előadásain, belső iskolai kiállításokon, kis-koncerteken, drámabemutatókon, s nem utolsósorban a nyolcadikos zárómunkák elkészítésekor és a nyolcadikos osztályszíndarab bemutatásakor tesznek tanúbizonyságot. A cél természetesen a világ jelenségeire nyitottabb, illetve a mindennapi életbe beépülni tudó, **alkotó-tevékeny személyiség** segítése.

A komplex művészettel való nevelési program – a **Waldorf-szemléletű művészetoktatás** – egyenlő módon és mértékben fejleszti a gyermek intellektuális, érzelmi és cselekvésben megnyilvánuló - gyakorlati - képességeit, így a művészi készségek fejlesztése mellett alkalmas a tanulási és viselkedési problémák kialakulásának megelőzésére, az egészség megőrzésére. A „Waldorf művészeti nevelés” tantárgyai a közismereti tárgyakkal egységes tantervet alkotva a **kötelező órák részei**.

Összefoglalva tehát még egyszer hangsúlyozzuk, hogy a Waldorf-pedagógia a minél teljesebb értékű ember kinevelésén fáradozik.

Ez egyrészt kézzelfoghatóan érzékelhető abban, hogy a gyermeket **minden oldalról egységesen fejleszti**. Megmutatja azt, hogy minden ember képes arra, hogy az intellektuális ismeretanyag elsajátításán túl megszólaltasson egy hangszert, verset írjon, megdolgozzon egy darab agyagot, megfaragjon egy darab fát, kertet műveljen stb. Ugyanakkor egy lelkiileg szabad és erős egyéniséget is kíván adni a világnak. Ezen lelki erők megléte természetszerűleg csak jóval áttételesebben érzékelhető a tárgyyszerű képességekkel szemben, de ezek a képességek lesznek azok, amelyek megalapozzák a felnőtté vált gyermek viszonyát a világhoz.

A Waldorf-pedagógia ahhoz próbálja hozzásegíteni a gyermeket, hogy felnőttként **harmóniában tudjon élni saját magával és a külvilággal**. Munkálkodjon benne egy nagyfokú bizalom az egész világ iránt, amely megalapozza optimista életfelfogását. S akkor az ifjú képessé válhat arra, hogy szeretettel közeledjen a világban minden és mindenki felé.

3. A pedagógiai módszer jellegzetességei, eszközei

Célunk, hogy a gyermekek **saját tapasztalataikon keresztül** fedezzék fel a világot. Fontos, ne kész, megmásíthatatlan tényeket tanítsunk meg nekik, hanem az érzést, az akaratot és a gondolkodást egyszerre arra ösztönözzük, mi módon lehet a világot a maga változatosságában, összefüggéseiben szeretettel megismerni és befogadni. Pedagógiánk sarkkövének tekintjük, hogy az intellektus túl korai egyoldalú fejlesztése helyett az

egészséges érzésvilág és akarati élet kibontakoztatásával teremtsünk a gondolkodásnak biztos alapot.

3.1. Az osztálytanító

A Waldorf-iskola egyik jellemvonása a **tanítvány és a tanár közötti mély, személyes kapcsolat**. Az osztálytanító az a személy, aki a gyermek számára a tudás megszemélyesítője, az ismeretek forrása.

Nyolc éven át (lehetőség szerint) **ugyanaz az osztálytanító** kíséri a gyerekeket, ő jelenti az érzelmi biztonságot. A főoktatás alatt az ő vezetésével dolgozzák fel a tananyagot. Munkáját szaktanárok segítik.

Már az osztály szervezésekor figyel arra az osztálytanító, hogy sokszínű és kiegyensúlyozott legyen a közösség. Folyamatosan figyelemmel kíséri és segíti a gyermekek egyéni és szociális fejlődését. Tudnia, éreznie kell a tanítónak, hogy a gyermeknek életútja egy-egy szakaszán más és más ismeretekre, és bánásmódra van szüksége.

A kisiskolásnak szüksége van rá, hogy tanítójában **tekintélyt, példát** lásson, ez segíti elő később a saját "én erő" kibontakozását. Később, a 9-10. életév táján benne végbemenő változások eltérítik a tekintély „automatikus” elfogadásától, a tekintélynek egyre inkább „kiérdemeltnek” kell lennie.

Így tehát az évek során az osztálytanító vezeti el a gyermeket az egyszeregytől az algebráig, a meséktől a nagy irodalmi művekig, a betűktől az önálló fogalmazásig. Nyolc éven keresztül minden reggelt együtt kezdenek, **együtt haladnak** végig az ismeretszerzés különböző fokain.

3.2. Tanterv

Iskolánk az államilag jóváhagyott **Waldorf Kerettanterv** alapján dolgozza ki saját helyi tantervét.

Az iskola tananyaga szigorúan életkorra szabott, azaz a gyermek fejlődésének általános törvényszerűségeihez igazított. Minden részletéről pontosan tudható, hogy miért éppen abban az életkori szakaszban, és milyen nevelési céllal kerül alkalmazásra. A tananyag elsődleges szerepe a **gyermekben csírázó lelki erők ápolása és fejlesztése**. A Waldorf-pedagógia a mennyiséggel szemben a minőségre helyezi a hangsúlyt, vallja, hogy a 7–14. életévek közötti életkorban az ismeretszerzés alapvető forrása a belső átélésen alapuló valódi tapasztalatszerzés. A tanítók feladata az első osztálytól kezdve az, hogy megőrizték a kisgyermek magával hozott, természetes kíváncsiságát a világ dolgai iránt. Ezért minden tanórát úgy próbálnak összeállítani, hogy az sok belső élménnyel gazdagítsa a gyermeket, a tananyag az **érzéseken keresztül jusson el a gyermek intellektusáig**, amely megalapozza azt a felnőtt személyiséget, aki nem csak jól gondolkodik, hanem kifinomult érzésvilággal is rendelkezik. Ez a fajta ismeretátadási szemlélet ahhoz is jelentős mértékben hozzájárul, hogy belső motivációt ébresszen és tartson fenn a gyermek lelkében az iránt, hogy meg akarja ismerni önmagát (az embert) és a világot, vagyis szívesen járjon iskolába, és szívesen tanuljon.

A valódi tapasztalatszerzés azt jelenti, hogy a gyermekek az ismereteket valóban **életségükön, cselekvő lényüket is áthatva sajátítják el**. A harmadik osztályban pl. házat építenek, és ennek során tanulják meg a hossz mértékeket és azok használatát, az építőanyagok alkalmazását. A földművelés órák során learatják a saját maguk által elvetett gabonát, kicsépelik és megőrlik a gabonaszemeket, és a lisztből készült kenyeret közösen elfogyasztják, mialatt rengeteg tapasztalatra tesznek szert a természet- és társadalomismeret területén. Minden évfolyamnak megvan a központi magja, ami köré csoportosulnak az ismeretek és tevékenységek.

A tanterv minden tanuló számára kötelező. A Waldorf-iskolákra nem jellemző a nemek szerinti csoportbontás. Az olyan tárgyak óráin is, mint kézimunka, kertművelés vagy

kézművesség a lányok és fiúk egyaránt részt vesznek. Csoportbontás ugyan előfordul, de ez nem nemek vagy teljesítmény szerint történik, a legfontosabb szempont mindig az, hogy a létszám és a képességek tekintetében is kiegyenlített legyen a csoport. Kivételt képezhetnek az idegen nyelvek, amelyeknél a képesség vagy teljesítmény szerinti differenciálás is lehetséges.

3.3. A tananyag megformálása és az oktatási folyamat az alsó- (1-4. osztály) és a közép- (5-8. osztály) tagozatban

Iskolánkban a közismereti tárgyak döntő részének oktatása epochálisan folyik a reggeli 2 óras **főoktatás** keretében, amit az osztálytanító tart.

A főoktatás három fő részből áll. Az első, az ún. **ritmikus rész**, ahol az adott tananyaghoz kapcsolódóan verseket (kicsiknél még sok mozgással kísérve), énekeket, játékokat tanulnak. A főoktatás közepe a hagyományos tanórákhoz leginkább hasonló **munkarész**. Ekkor a gyerekek epochákban (időszakokban), azaz 2-4 hétig egy tantárgyat tömbösítve tanulnak. Ez a tanítási forma az egy-egy tantárgyra való koncentrációt, a benne való elmélyedést könnyíti meg. Így például a hetedikes reneszánsz epocha ideje alatt az osztály minden főoktatáson ezzel a témával foglalkozik, megismerik ennek a korszaknak történelmét, irodalmát, felfogását, hazai és külföldi jellemzőit. Mindemellett megtanulnak reneszánsz dalokat, táncokat, vagy előadnak a kornak megfelelő színdarabot, amihez korhű jelmezeket, díszleteket készítenek.

A ritmikus rész után átismétlik és összegzik az előző nap tanultakat. A lényeg áttekintéséből szervesen következik a továbblépés, a tanár magyarázata. Majd **aktív cselekvés** következik: leírással, összefoglalással, rajzokkal vagy egyéb módon örökítik meg az anyagot a füzetükben.

Mivel a gyerekek nem heti 1-2 órában, az egész tanévre elosztva foglalkoznak egy-egy tantárggyal, lehetőségük van a tananyagban való elmélyülésre és a természetes felejtés utáni ismétléssel a valódi elmélyítésre is.

A főoktatás **mesével, történettel** zárul. A közösen elfogyasztott tízórai és az udvaron töltött nagyszünet után következnek a szakórák.

A szakórák is segítik a maguk eszközeivel a főoktatás munkáját, kapcsolódnak a főoktatás témájához.

3.4. Epochák

A gyermek különböző fejlődési szakaszában a tananyag tartalma, megformálása és minősége is más és más kell, hogy legyen.

A tantárgyak jelentős részét (kivételt a nyelvek, a művészeti és a kézimunka-kézműves jellegű tárgyak, valamint a testnevelés képeznek) epochákban tanulják a gyerekek. Ez az időbeosztás lehetővé teszi, hogy a gyerekek érdeklődése tartósan egy irányba forduljon, így jobban elmélyülhessenek az adott területen, és azt sok oldalról körbejárhassák.

Az **első 3 osztályban** eleven képeken keresztül tanítjuk a gyermekeket, írásra, olvasásra, számolásra. A gyermekek belülről élik át a képek tartalmát. Ekkor a tanítás erősen kötődik a mozgáshoz, az együttes, közös ritmikus tevékenységhez (éneklés, versmondás). A fantáziával telített, mesés, játékos megközelítés a jellemző, a gyermekek utánzási képességére alapozottan. Példa erre az írás tanítását megelőző formarajz, amikor a gyermekek a tanító által rajzolt formákat utánozzák, és ezáltal szereznek gyakorlatot a kéz-, ill. karmozgás terén. A későbbiekben a betűk bevezetését is megelőzik a betűkhöz fűződő mesék, színes ábrák, rajzok. Mindez a gyerekek egyéni fejlődéséhez mérten megfelelő tempóban halad. Az első három év epochálisan oktatott tantárgyai az **írás, olvasás, számolás és az írást segítő formarajz**. Ugyanakkor megjelennek a természetismeret és a nyelvtan alapjai is.

A **4. – 6. osztályban** már kívülről is képes a gyermek szemlélni az őt körülvevő világot. Az

előző évek tantárgyain kívül megjelenik a **nyelvtan, történelem, földrajz, természetan** (állattan, növénytan, ásványtan), **geometria, fizika, szülőföldismeret**. 6. osztályban a **kertművelés** is bevezetésre kerül, ahol már a föld megművelése, a növények ültetése, a növény és a föld gondozásának legfőbb formái, mint a biodinamikus gazdálkodás alapjai kerülnek előtérbe.

A **7. és a 8. osztály** tájékán a tudományos ismeretszerzés alapelemei is megjelennek, de nem az elméleteken és a definíciókon van a hangsúly, hanem a megismerés feletti örömen. Ezeknek az éveknek újonnan belépő, epochálisan tanított tantárgyai a fizika és a kertművelés mellett a **kémia, biológia, csillagászat**.

A 8. osztályban a tanulók érdeklődésüknek megfelelően **éves munkát** készítenek, amit bemutatnak társaiknak, szüleiknek, tanáraiknak. Ezen munkák egyik része a kutató, összegző tudományos munka, másik része viszont mindezek alátámasztása a művészetek egy-egy ága által.

3.5. Szakórák

A főoktatás után a szakórák következnek, melyek heti rendszerességgel vannak jelen az órarendben. Olyan tárgyakat tanítunk ezeken az órákon, melyek rendszeres gyakorlást igényelnek. A szakórák legtöbbször eleinte az osztálytanító tartja, később fokozatosan lépnek be a megfelelő szaktanárok. Az alsóbb osztályokban **ének–zene, idegen nyelvek, (csak abban az esetben ha nyelvtanár az osztálytanító), játékos torna, rajz, euritmia, kézimunka, festés**, valamint a **szabad vallás** tanítása zajlik ilyen módon. A középtagozaton ezek mellett megjelennek a **gyakorlóórák** (matematika, nyelvtan stb.) és a **kézműves órák** (fafaragás) is.

3.6. Speciális tantárgyak

Waldorf-iskolában a tanulók alkotói fantáziájának kibontakozását művészeti és kézműves tárgyak széles skálája segíti. Első osztálytól fogva rendszeresen **zenélnek, furulyáznak** a gyerekek. Más hangszerek tanulására, kamaraegyüttesek létrehozására is buzdítjuk őket.

Az **euritmia** olyan, csak a Waldorf -iskolákban létező speciális tantárgy, mely harmonikus, lélekkel átélt, összerendezett mozgásra tanítja a gyermekeket. Sok tanuláshoz nélkülözhetetlen háttérképességet fejleszt.

A **vizes festés** során a gyermekek megismerik a színek érzésekkel, lélekkel szorosan összefüggő kifejezőerejét, keveredésük törvényeit. A színes foltokból fokozatosan egyre formáltabb alakok születnek, jelezvén a gyermek belső formaerejének kibontakozását.

Kézimunka órán a gyermekek maguk készítik használati tárgyaikat. A kis elsősök furulyatököket szőnek. Később kötnek, horgolnak, megismerkednek a keresztszemes hímzéssel, nemezelnak, bábokat készítenek. A 6. osztálytól **kézműveskednek**: fával, fémmel, bőrrrel, agyaggal dolgoznak.

A testnevelés órán a kisebbekkel még inkább mozgásos, ritmusos játékokat játszunk. Nem erősítjük fel a sportban a versenyszellemet, hanem a mozgás és a játék szeretetén keresztül az egymásra való odafigyelést, a szociális képességeket szeretnénk elmélyíteni. A különböző sportok egymásra épülésében az ún. **Bothmer-gimnasztika** és térdinamika elveit és gyakorlatát valósítjuk meg.

3.7. Tanításra fordított idő

Az iskolai tanítási napok száma a **törvénynek megfelelően** meghatározott.

A tanév során őszi, karácsonyi, sí- és húsvéti szünetet tartunk. A szülők az év elején értesítést kapnak a tanév rendjéről, az ünnepek és a szünetek beosztásáról.

3.8. A tanulók önálló munkája

A gyermekek iskolában és iskolán kívül végzett munkája a 8 év során fokozatosan épül fel.

Az alsó tagozaton közvetlen számonkérés nincsen. A tanítók folyamatosan figyelik a gyermek

fejlődését, és segítik pótolni a hiányosságokat. Első osztályban a gyerekek személyiségének formálódását a tanítás után elsődlegesen még mindig **a szabad játék** szolgálja. Ezzel együtt apró lépésekben megkezdődik az **otthoni munka** szükségességének, mint szokásnak a kialakítása. A házi feladatok ebben az életkorban egyszerűek, de érdekesek. Alapvetően nem az ismeretanyag sablonszerű begyakorlására irányulnak. Mennyiségük és minőségük természetesen ugyanúgy az életkorhoz igazodik. Ilyen feladatok lehetnek pl.: „Figyeld meg, hány ablak van otthon!”, vagy betűk fonalból történő kirakása, rajzolás stb. Az évek során az elvégzett **feladatok feletti öröm** már lehetővé teszi, hogy otthon is képesek legyenek egyre inkább önállóan dolgozni. Mivel pedagógiai megfontolásokból alsóbb osztályokban nem használunk tankönyveket, így a gyermekeknek maguknak kell elkészíteniük azokat a füzeteket, amelyekből tanulnak. Ennek elkészítéséhez nem csak az órai figyelem szükséges, hanem esztétikai érzék és odaadás.

Az ötödik osztálytól kezdődően aztán a gyermekek egyre több, egyre bonyolultabb és **egyre nagyobb önállóságot igénylő házi feladatot** kapnak. Ennek formája igen változatos lehet, a füzet-munkától a kiselőadás tartásán át valamilyen művészi vagy kézműves jellegű munka elvégzéséig.

Ebben az életkorban már megjelenhet a számonkérésnek egy közvetlenebb formája is, az ún. **tudáspróba**. Ekkor a gyermekek dolgozat megírása által adnak számot egy-egy epocha során szerzett tudásukról, melyet a tanár szintén szövegesen értékel, ill. felső osztályokban (7. 8. osztály) százalékol.

5. osztálytól kezdődően gyakran kell a diákoknak **önálló gyűjtőmunkákat végezni és beszámolókat** tartani. Az önálló munka értékes megnyilvánulásai a **8.-os éves munkák**.

Iskolánkban a pedagógiából eredően **nincs osztályisméltés**.

3.9. Az értékelés

A Waldorf-iskolákban alsó- és közép tagozatban **nincs osztályzás**, ami nem jelenti azt, hogy minősítés sincs. Pedagógiailag a fejlesztő értékelést tartjuk megfelelőnek a gyermekek számára. A tanulók nap mint nap visszajelzéseket kapnak az őket tanító tanároktól. Azt tartjuk, hogy a jegyek nem feltétlenül jelentenek objektív értékelést, és nem feltétlenül tükrözik a gyermekek által elvégzett munkát. Az osztályzás által megnyilvánuló teljesítményközpontú megközelítés csak egy szempont a pedagógiában fontos számos szempont közül. A tudás megszerzése helyére nagyon gyorsan belép az érdemjegyek megszerzése, amit nem tartunk egészségesnek. A külső motivációs elemek mellőzésével elkerülhető a szorongás, az egészséges személyiségfejlődést károsító versenyhelyzet, valamint a gyengébb minősítés miatt a gyermekek negatív „én-képének” kialakulása. A munka így feszültség- és stresszmentes légkörben folyhat. A gyerekek számára adott a lehetőség, hogy a **saját tempójukban fejlődjenek**. Az értékelésnek tehát más módját választjuk.

Az osztálytanító a napi **intenzív kapcsolat** következtében jól ismeri a gyermekeket, az epochánként változó tantárgyak tanítása közben egyre árnyaltabb és pontosabb kép alakul ki benne róluk. A szülőkkel is szoros kapcsolatot épít ki, így megfelelően tudja tájékoztatni őket. A havi rendszerességgel tartott **szülői esteken** a szülők **tájékoztatást** kapnak az osztály általános fejlődéséről és a gyermekek egyéni haladásáról. Félévkor és év végén a gyermekek **szöveges bizonyítványt** kapnak. Az év végi bizonyítványnak az osztálytanító részéről a gyermek felé irányuló személyes része a **bizonyítványvers**. Ezek a versek - lehetőség szerint- nagy gonddal megformált, pedagógiai tapintatot tükröző saját szerzemények. Ugyanakkor a szülők a gyermek általános fejlődéséről és minden tantárgyról külön is szöveges értékelést kapnak. A jellemzésnek szabatos mondatokban megfogalmazott **pontos leírásnak** kell lennie. Ezekkel összhangban a szaktárgyi értékeléseknél is fontos az iránymutató tárgyilagosság: az elvégzett éves **munka** tartalmi összefoglalója után következik az **egyéni munka** értékelése. A **szubjektív és objektív látásmód** közötti helyes arányok megtalálása döntő jelentőségű. A

Waldorf-iskola az első négy évfolyamon a készség-, képességfejlesztést helyezi előtérbe, ezért nem alkalmaz normatív értékelést, kizárólag **folyamat- és fejlesztő értékelést** végez. Az 1-4. évfolyamon az értékelések egyrészt a tanév során gyakorolt és megszerzett készségek, képességek, a megszerzett procedurális és deklaratív tudás fejlődési leírását tartalmazzák, másrészt megmutatják a képességek fejlődésének-**fejlesztésének jövőbeli irányát**. Ez árnyaltabb, individuálisan differenciált (egyénesített) megközelítést tesz lehetővé, mint az ötfokú skála. Hátterében az a pedagógiai megfontolás áll, hogy a Waldorf-pedagógia támogatja az emberi sokszínűséget, minden tanulót egyformán értékesnek tekint, függetlenül azok képességeitől és teljesítményétől. Alsóbb osztályokban hangsúlyozottan a szülőknek szól a bizonyítvány. Fontos eleme az év végi értékelésnek a bizonyítványkép és bizonyítványvers, ami viszont elsősorban a gyermeknek szól. A **magatartás és szorgalom** értékelése a bizonyítvány általános leírása elemeként jelenik meg. A jutalmazást - ami a folyamatértékelés része - az **általános és különböző fokozatú dicséret** váltja ki.

A tanulmányok alatti vizsga:

A Waldorf-pedagógiából fakadóan és kerettantervünknek megfelelően iskolánkban szöveges értékelés van (nincs osztályzás és osztályozó vizsga). A tanulók tudásukról elsősorban szóban, alkotásaikon keresztül, magasabb évfolyamokon írásban (tudáspróba) adnak számot.

3.10. A tanórákon kívüli nevelés és oktatás

A tanítási órákon kívül az osztálytanítók rendszeresen szerveznek olyan foglalkozásokat, melyek valamilyen módon szorosan kapcsolódnak az epocha témájához. Ilyen a **házépítés** (3. osztályban), **az olimpia** (5. osztályban), **az osztálykirándulások, a színdarabok és a múzeumlátogatások** stb.

Délután a gyerekek a **napközi** mellett **hangszeres zenét** tanulhatnak, részt vehetnek **kézműves, természetismereti- és sportfoglalkozásokon**.

A diákok tanórán kívüli lehetőségeit színesítik a különböző **táborok, evezős-, hegymászó- és kerékpár túrák**.

Az iskolai élet éves ritmusát az **ünnepek** határozzák meg (Szt.Mihály-nap, Szt.Márton-nap, Szt.Miklós-nap, Karácsony, Vízkereszt, Farsang, Húsvét, Pünkösd, Nyárköszöntő, Szt.János-nap, Nemzeti ünnepek), és az iskola legfontosabb eseményei közé tartoznak. Az ünnepek elsősorban az év forduló-pontjaihoz kapcsolódnak és a **keresztény kultúrkörben** gyökereznek.

Az ünnepek kiváló lehetőséget adnak a **gyermek természetes vallásos érzületének táplálására**, a családok és az iskola közötti kapcsolat elmélyítésére, a közösségformálásra. Az ünnepek átélésekor a gyermekek megérik, hogy az ünnepi pillanatok minősége az ünnepre való felkészüléstől függ. Ezért minden ünnepet alapos, hosszas előkészület előz meg, mind a külső fizikai környezet, mind a belső lelki állapot felkészítése szempontjából. Ez azért is szükséges, mert csak ezáltal válik a gyermeki (emberi) lélek alkalmassá arra, hogy az ünnep által közvetített szellemi impulzust be tudja fogadni.

3.11. Az iskolánkban használt eszközökről

A tanítás során használt eszközök igazodnak a gyermekek életkori sajátosságaihoz. Nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy a tanárok **művészi szinten** tudják kezelni ezeket, legyen szó hangszerről, táblakrétáról, vagy akár a kísérletek demonstrálását szolgáló eszközökről.

Alsó tagozatban hagyományos értelemben vett tankönyvek nincsenek, a gyerekek maguk készítik **„munkatankönyvüket”** az osztálytanító vezetésével. Ezek nagy alakú, sima fehér lapokkal teli füzetek, melyekben a tananyagot rögzítik írásban, rajzokkal illusztrálva.

A felsőbb osztályok felé haladva egyre nagyobb szerepet kapnak a tanárok által választott

szemelvények és könyvek, amelyek lehetnek tankönyvek, vagy más jellegű **kiadványok**. Az epochák hangulatát, tartalmát megmutató **táblarajzok** nagyon fontosak az alsó nyolc osztályban, ezek elkészítéséhez különleges minőségű színes táblakrétákat használnak az osztálytanítók.

A gyermekek eleinte színes **méhviasz krétákkal** rajzolnak, írnak, csak fokozatosan vezetjük be a finomabb mozgáskoordinációt igénylő **ceruzát**, majd a **töltőtollat**. A formázható színes **méhviasz** és az **agyag** használata hamar megjelenik a tanításban.

A zenei képzés során az énekhangtól kiindulva először **pentaton–furulyát**, majd hagyományos szoprán C furulyát használunk, ezekhez később **egyéb hangszerek** (líra, cintányér, triangulum, xilofon, dobok stb.) társulnak.

A festés tanításához természetes növényi kivonatokat tartalmazó **akvarell–festéket** használunk.

Az alsóbb osztályokban pedagógiai megfontolások alapján eltekintünk az olyan eszközök használatától, amelyek működési elvét a gyermekek még nem érthetik (cd-lejátszó, projektor, számítógép stb.).

A kísérleti természettudományos tárgyak (fizika, kémia) és a geometria megjelenésével nagy szerepet játszanak a különböző jelenségek bemutatására alkalmas eszközök, melyek megalapozhatják a jelenségek magyarázatának megértését.

Magnetofont, cd-lejátszót nyelvtanításkor (a felsőbb osztályokban) és zenetörténet órákon használunk.

Diavetítőt, projektort a művészettörténet, ill. a történelem órákon használunk.

A községi könyvtár használata mellett, minden osztály létrehozza a maga saját kis könyvtárát, melyben a korosztálynak megfelelő, klasszikus ifjúsági irodalom alkalmazásával nevelik és ösztönzik tanítóik őket az olvasás szeretetére.

A tantervben fontos szerepet játszó színdarabok bemutatásához **jelmez- és hangszertárat** alakítunk ki.

4. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

A Waldorf-pedagógia a gyermek fejlődésében három fázist különít el: a születéstől 7 éves korig, a 7–14 és 14–21 éves korig tartó időszakokat. Pedagógiai terminusokban kifejezve ez megfelel a születéstől a 3. életévig tartó csecsemőkornak és a 3–6/7 éves korig tartó kisgyermekkornak, a 6/7–14/15 éves korig tartó általános iskolás kornak és a 14/15–18/19 éves korig tartó középiskolás kornak. Mindegyik fázist a maga sajátos fizikai, lelki és szellemi változásai határozzák meg. Az alábbi leírás természetéből fakadóan csak egy rövid összefoglalás kíván lenni.

Noha minden állomás az élet egy szakaszát képviseli, mely saját jogon egységes és meghatározott, idővel mindegyik átalakul a következő fázisba. Azok a folyamatok, melyek elérnek egy bizonyos tetőpontot az egyik fázisban, a rákövetkező fejlődési szakaszban képességekké változnak.

A 7-14 éves szakaszban kezdik el a gyermekek a formális tanulást; intellektuális fejlődésüket az **alapvető tanulási készségek** elsajátítása és az **emlékezet** fejlődése mozdítja elő, méghozzá úgy, hogy erősen kötődnek a gyakorlati élethez. Ebben az időszakban mindenfajta tanulás a gyermek érzéseit igyekszik megszólítani annak érdekében, hogy a gyermek azonosulni tudjon azzal, amit tanul. A tanulás alapvetően **tapasztalatokra épül**, s ezeket a közvetlen tapasztalatokat olyan erős és folyamatos narratív struktúrákkal kell megerősíteni, amelyek lehetőséget teremtenek a megszemélyesítésre is. A képzelőerő és a **képekben** való ábrázolás játssza a legfontosabb szerepet abban, hogy a tanulás személyes belső tapasztalattá váljék. Ezen kívül még a **művészetek** és a **zene** segítségével ragadhatjuk meg a gyermek érzéseit. Ez a szakasz jól elkülöníthető alszakaszokat foglal magában: a 7–9 éves, a 9–12 éves

és a 12–14 éves időszakot. Ezeket az alszakaszokat többek között bizonyos kognitív előrelépések és a gyermek- világhoz való viszonyának megváltozása jellemzik.

A **hét és kilenc év** közötti gyermekek egyik fő jellemvonása, hogy úgy szeretnek tanulni, hogy ne kelljen saját véleményét alkotniuk a tanultakról. Ez a szakasz többek között az emlékezet és a képzelőerő fejlesztéséből, ritmikus ismétlésekből tevődik össze. A felnőttek feltétel nélküli elfogadása erős marad, de elmozdul abból az állapotból, amely az érzékek irányította utánzásra épült. Most már nem a tanár személyének feltétel nélküli elfogadása jellemzi a gyermeket, hanem olyan ember szükséges számára, aki szavain és tettein keresztül hat rá. Olyan kérdéseket fogalmaz meg önmagáról és a világról, amely meghatározza a tanár viszonyát a gyermekkel. Ezekre az alapkérdésekre kapnak választ az órákon és az órák segítségével, amelyeknek nemcsak az a feladatuk, hogy tapasztalatokat közvetítsenek a világról, hanem az is, hogy engedjék, hogy a gyermek maga tapasztalhatta meg azt. Az a tanár, aki megfelel a gyermekek ezen elvárásainak, tekintélyre tesz szert a szemükben.

Az iskola első két-három éve még megőrzi a korábbi utánzásos időszak bizonyos elemeit. A gyermekek ekkor még nem választják el önmagukat a külvilágtól, és ugyanígy nincs éles különbség számukra az élő és az élettelen világ között sem. A tanítás során ezt figyelembe kell venni, és az óráknak ennél fogva megfelelő teret kell teremniük a közvetlen tapasztalás számára. A Waldorf-pedagógia ugyanolyan fontos szerepet tulajdonít a kognitív képességek fejlesztésének, mint a **szociális, érzelmi és akarati készségek** gazdagításának. A hetedik és a kilencedik év közötti időszakra még mindig nagyon jellemző az **utánzás** és a helyzethez kötődő memória.

Az első elszakadási tapasztalatra a kilencedik életév körül, a harmadik osztályban kerül sor. Ebben az időszakban a gyermekek éles választóvonalat éreznek maguk és a felnőttek között. Először csak öntudatlanul, de kezdik megkérdőjelezni a tanár odáig kikezdehetetlennek tűnő tekintélyét. Most azonban tudni akarják, hogy mindaz, amit a tanár mond, valóban az élet és a világ alapos ismeretén alapul-e. Egészében véve ez a folyamat tudatalatti szinten zajlik, és ritkán verbalizálódik. A gyermekek most tisztelni akarják azt a személyt, akit korábban szerettek, de meg akarnak győződni róla, hogy tiszteletük megalapozott. Éppen ezért új tanítási módszerek bevezetésére van szükség. A tanárnak figyelembe kell vennie ezt az eltávolodási folyamatot, amikor eléjük tárja a világot, ugyanakkor a gyermekeknek szükségük van még arra, hogy kísérjük és a helyes irányba tereljük őket, miközben átlépnek a gyermekkori paradicsomi állapotából egy új – még ha kissé naiv módon is – differenciált világ színesebb valóságába. Másképp fogalmazva: az, hogy most már a világot teljes valójában tárjuk eléjük, nem azt jelenti, hogy hirtelen száraz és az emberi szempontoktól teljesen független tudományos tényekkel kellene bombázni őket. Mivel az „elvesztett paradicsom” érzése egyre erősebb ebben az életkorban, minden egyes gyermekkel éreztetni kell, hogy ő maga is egy egyedi világot alkot, amely ugyanakkor kapcsolódik környezetéhez is.

Kilenc és tizenkét éves kor között a **ritmikus emlékezet** a legmeghatározóbb, és a gyermekek rengeteget képesek tanulni, ha a tanár természetes, világ iránti érdeklődésükre épít, és ritmikusan tagolja az anyagot.

A gyermekek tizedik és tizenkettedik életévük között fejlődésük új szakaszába lépnek. Tizenkét éves korukra testük a gyermekkori középső szakaszára olyannyira jellemző harmonikus arányai általában felbomlanak. A végtagok kezdenek túlsúlyba kerülni, és az izomzat válik egyre fontosabbá. Lelkiállapotukra szembeötlő kritikai-szemlélet jellemző, s figyelembe kell vennünk azt az új kibontakozó képességüket is, hogy kezdenek **ok-okozati összefüggésekben** gondolkodni. A tanárnak megfelelő irányba kell terelnie a gyermekek készülődő, helyét kereső intellektualitását. Ki kell használni a tanulók kérdező, kereső hozzáállását, és érdeklődésüket egyre inkább az élettelen természet és annak törvényei iránt kell felkelteni. Olyan törvények megismerését keresik ebben a korban, melyek az embertől függetlenül léteznek és vele szemben is megőrzik függetlenségüket. Lényeges azonban, hogy

mindeközben továbbra is megmarad a világhoz való viszonyukban egy személyes és szubjektív elem, mivel a gyermekek tisztában vannak azzal, hogy a természetre irányuló kutatások és a felfedezések mögött nem csupán mérhető eredmények, hanem valós emberi küzdelmek és teljesítmények állnak. A gyermekek érzik, hogy nem csak a teret, de az időt is strukturálni kell. Mindez azt jelenti, elérkezett az ideje, hogy **történelmi folyamatokról** tanuljanak. A történelem tanítása során megmutatjuk, hogy az emberiség történelme nem csupán eseményekből és a hozzájuk kapcsolódó évszámokból áll, hanem nagyon is emberi lények alakították olyanná, amilyen, másrészt azonban őket is formálták a történelmi erők.

A 7–14 év közötti szakasz utolsó harmadát **pubertásnak** nevezzük. A látható fizikai változásokat és gyors növekedést a lelki egyensúly kizökkenése kíséri, de gyakran ennél szélsőségesebb formát is ölthet. A gyermek ebben az időszakban testi és lelki téren egyaránt elveszti azt az egyensúlyt és nyugalmat, amire a gyermekkor közepén szert tett. Mindazok a viselkedési formák, szokások és a dolgokhoz való hozzáállás, amit eddig elsajátítottak, elveszetteknek tűnnek, de legalábbis ambivalenssé válnak. Mivel a kiskamaszok egyre inkább saját belső folyamataikra figyelnek és **‘Én’-központúakká** válnak, egyre nagyobb szükségük van arra, hogy tanáraik és szüleik részéről új, az eddiginél objektívebb orientációt kapjanak.

A pubertás első szakaszában a gyermekek erős készletet éreznek arra, hogy szembeszálljanak a körülöttük lévő világgal, sőt hogy legyőzzék azt. Ez a lényegében agresszív gesztus azonban csiszolatlan játékosságot takar. A fizikai kihívások segítenek kirántani őket ebből az állapotból. Az osztálytanítónak arra kell törekednie, hogy elterelje figyelmüket saját magukról a természeti (és teremtett) **világ működése** felé; már egyre jobban érdekli őket ebben az időszakban a technika, a munka, a hivatás.

Nagyban segíthet a fiataloknak, hogy nyitottá váljanak maguk és mások megértése iránt, ha megtapasztalhatják azt, hogy saját belső küzdelmeikkel nem állnak magányosan a világban. Elég szabadságot kell azonban hagynunk nekik, ha azt akarjuk, hogy ezek a felfedezések segítségükre legyenek. Minél elszigeteltebbnek érzik magukat, annál inkább vonzódnak majd a világ holisztikus magyarázatához. Ekkorra már egyre nagyobb érdeklődést mutatnak a hagyományos **tudományágak összefüggései** iránt is.

5. Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

Fel kell mérni és átfogó **képet kell alkotni** a tanulók egészségmagatartásáról. A felmérés alapja lehet a további feladatok meghatározásának.

Erősíteni kell az **egészséges táplálkozást** a mindennapokban.

Fel kell ismerni és minél korábban **segítséget kell nyújtani** a tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő gyermekeknek.

Folyamatosan és megfelelően reagálni kell jelen korunk kihívásaira a Waldorf-pedagógia alapelveivel összhangban.

A Magyar Waldorf Szövetség, ill. más szervezetek segítségével **tovább kell képezni a tanárokat** a szenvedélybetegségek felismerésében, kezelésében.

5.1. Az egészségfejlesztés intézményszintű feladatai

A tantervben leírt tanulási tartalmaknak megfelelő módszereket az egészségnevelésben is **tudatosan** kell alkalmazni.

A szülők számára **szülői esteken és előadás sorozat keretében** hangsúlyozni kell az egészség nevelés, a megfelelő táplálkozás, a jól kialakított szokások és az érzelmi biztonság szerepét és fontosságát.

Osztály- és gyermekmegbeszéléseken közös tanár-szülő-terápiás csoport összefogással meg kell határozni a segítő lépéseket azoknál a tanulóknál, akiknél erre szükség van.

Rendszeresen el kell végezni a **magatartási és tanulási zavarok szűrését** és szükség esetén igénybe kell venni külső szakember, szakszolgálat segítségét.

Az **iskolaorvos és védőnő**, valamint az iskolafogászat évente egy alkalommal szűrést végez, ahol a gyermekek fizikai állapotáról kapunk képet.

Rendszeres **kirándulások**at kell szervezni osztályonként, ill. közös iskolai programként.

Az egészséges táplálkozás szempontjait figyelembe kell venni az iskolai étkeztetésben és a **házirendben**.

Ökopiac szervezésével az iskola segíti a bio élelmiszerek beszerzését és a jó mintával nevel, figyelmet fordítva az egészségesebb táplálkozásra.

A pubertás felé haladva a tananyagba beágyazódva ismereteket kapnak a gyerekek testi fejlődésük mikéntjéről és a nemi szerepek elkülönüléséről. Iskolánk kidolgozott egy „**aranykapu**” programot, melyben a művészetek bevonásával és a szülők együttes jelenlétével segíti a gyermekeket a helyes nemi szerepek megismerésében és elsajátításában.

5.2. Az osztálytanító feladatai

Az osztálytanító az első 8 évfolyamon kíséri figyelemmel és segíti a gyermekek fejlődését. Az osztállyal végzett munka során szem előtt kell tartania azt, hogy **egyensúlyban** maradjanak az egyes tevékenységek, illetve mérlegelnie kell azt, hogy az adott gyermeknek, osztályközösségnek mely tevékenység erősítésére van szüksége.

Mind a felnőttek, mind a gyermekek életében fontos szerepe van a **ritmusoknak**. Minden tanórának, napnak, hétnek fontos, hogy meglegyen a ritmusa.

A szakórák szervezésénél, az órarend összeállításánál figyelembe kell venni, hogy lehetőleg váltakozva legyenek az intellektust megszólító tanulási tartalmak, a művészi- és a kézműves tevékenységek.

A tanórák és tanulási tartalmak átgondolásánál kiemelt szempont az, hogy mindenre megfelelő idő jusson; nyugodt, követhető tempóban lehessen elsajátítani a tananyagot.

Fontos az is, hogy a tanár **differenciálni** tudjon, figyelembe véve az osztályban levő gyermekek képességeit (senki ne unatkozzon, és senki ne maradjon le).

Meghatározó kisiskolás korban a **helyes szokások kialakítása**. Sok fegyelmezési probléma elkerülhető jó szokások kialakításával és megtartásával.

Fontos feladat a felmerülő problémák helyes kezelése, az agresszió gyökerének megszüntetése, illetve a konfliktuskezelés, mely iskolánk esetében **erőszakmentes kommunikációt** folytató szakemberek bevonásával és tanácsadásával történik.

Az osztálytanító feladata a **helyes tanulási ritmus** kialakítása a tananyag befogadása, az egyéni munka és a felszabadult játék lehetőségein belül.

Évente egy alkalommal az iskolaorvos vizsgálatai alapján az osztálytanító tájékozódni tud a gyermekek egészségi állapotáról, ill. testi fejlődéséről. Ez alapján köteles a szükséges intézkedéseket megtenni a gyermek további fejlődése érdekében. Fontos, hogy kialakítsa a testi **higiéniát** az osztálytermen belül, s hogy törekedjen a közös étkezések meghitt környezetének megteremtésére. Nevelő-oktató feladatai közé tartozik az is, hogy tanítványait tanító szándékkal ösztönözze tantermük tisztán tartására és eszközeik higiéniájára.

Szükséges időnként az osztályban **felmérést végezni**, kiszűrni a tanulásban akadályozott gyermekeket, és adott esetben szakember segítségét kérni.

5.3. A szaktanárok feladatai

A szaktanárok akkor végzik igazán jól és hatékonyan a munkájukat, ha **szorosan együttműködnek** az osztálytanítókkal. A tanárok egymás munkáját azzal segíthetik a leginkább, ha a tapasztalataikat rendszeresen megosztják, ill. együtt tudják megbeszélni azt, hogy egy adott osztálynak, gyermeknek miben kell fejlődnie, milyen **módszerek** alkalmazása szükséges ehhez (gyermek- és osztálymegbeszélések). Fontos egymás óráinak látogatása, különösen abból a szempontból, hogy egyes gyermekek hogyan és mennyire más módon viselkednek adott tanárokkal szemben. A szaktanároknak az osztálytanító segítséget nyújthat

abban, hogy egyes gyermekek egészséges fejlődése érdekében milyen módszereket alkalmazzon az óráin. Az egészségre nevelésben kiemelkedő szerepe van a **mindennapos testnevelésnek**. Itt fontos szempont a ritmus, a könnyed és örömet jelentő mozgás fejlesztése.

5.4. Együttműködés a szülőkkel

A gyermek egészséges, harmonikus fejlődése csak akkor valósulhat meg, ha szülők és tanárok szorosan együtt tudnak ezen munkálkodni. **Szülői esteken, családlátogatások alkalmával** nyílik alkalom arra, hogy tisztázzuk az iskola törekvéseit, megbeszéljük a gyermekneveléssel, otthoni szokásokkal kapcsolatos kérdéseket. Fontosnak érezzük, hogy a szülők értsék azokat az elveket, amelyeket a Waldorf- pedagógia képvisel és ennek megfelelően **tudatosan szervezzék a család mindennapjait**. A legegyszerűbb dolgok a legfontosabbak: esti lefekvés ideje, étkezési szokások, tévénézési elvek, a szabad játék fontossága, a közös családi programok, kirándulások. Manapság a gyermekek szívesen, és nézeteink szerint túl sokat játszanak számítógéppel, néznek tévét, ami a fantáziát rombolja, a belső képalkotást gátolja. A szülők feladata **értelmes korlátokat** állítani a gyermekek köré, amik egészséges fejlődésüket segítik.

A szülők számára rendszeresen **előadássorozatot** szervezünk, amelyre szakértőket, előadókat hívunk meg egy-egy egészségsneveléssel kapcsolatos témában.

5.5. Mindennapos testnevelés a Waldorf- iskolában

A Waldorf- iskolák tanterve nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a gyermekek életkoruknak megfelelő, **elegendő mennyiségű mozgásban** részesüljenek. A főoktatás felépítése lehetővé teszi, hogy a gyerekek a mozgáson keresztül is átéljék az elsajátítandó tananyagot. A főoktatás ritmikus részében végzett mozgások nem öncélúak, hanem mindig átgondoltan fejlesztik a gyermekek **mozgáskoordinációját, testséma ismeretét és térorientációját**.

A főoktatáson kívül, az osztálytanítók napi lehetőséget biztosítanak a **szabad mozgásra, játéokra**. A szünetekben lehetőségeket nyújtanak olyan fejlesztő játékok kipróbálására és megtanulására, mint például amit a zsonglőr kellékek adhatnak. A labda, az ugrókötel, és különböző egyensúlyfejlesztő eszközök megjelenése a közös játéktérben további lehetőséget biztosít a mozgásos tevékenységek játékos elsajátítására.

A **Bothmer-gimnasztika** és az **euritmia** mozgásművészeti tantárgy mellett az iskola egyéb programjai (kirándulások, táborok, délutáni sporttevékenységek szervezése) is elősegítik a mindennapos testnevelés kialakítását az iskolában.

A mindennapos testmozgásról elmondhatjuk, hogy nem csupán céljaink, hanem pedagógiai eszközeink közé tartozott: mindig is gyakorlata volt pedagógiánknak.

5.6. Az egészségnevelés megjelenése a tanítási tartalmakban

A tanterv a maga felépítésében és tartalmában az egészségesen felnövekvő ember igényeit szolgálja.

Az első három évben alapozzuk meg azt, hogy a gyermekek az iskolában jól érezzék magukat, nyitottá váljanak mindarra, ami körülveszi őket. Ebben a szakaszban alakítjuk ki a **helyes szokásokat, a napok ritmusát, a szép környezetet**.

Az írás, olvasás, számolás tanításakor messzemenően figyelembe vesszük az életkori sajátosságokat (például csak fokozatosan kezdenek el ceruzával, tollal írni) és az egyéni eltéréseket. A főoktatás végén elmondott **mese, történet** segíti feldolgozni mindazt, ami a gyermekekkel történik, ezzel is erősítve érzelmi biztonságukat.

Harmadik osztályban ismerkednek meg a gyerekek a mesterségekkel, ezen belül **szántanak, vetnek, kenyeret sütnek**. Az élelmiszereinkről megtudják, honnan vannak, mennyi fáradságos munka gyümölcseként kerül a kenyér az asztalunkra.

Negyedik osztályban az **ember- és állattan** epochában a figyelem az ember fizikai testére és lelki tartalmára irányul. Nagyon fontos láttatni az embert nem csak önmagában, hanem a természet részeként.

Az ötödik osztályban a **növényeken keresztül** tanulják meg észrevenni az élet alapvető törvényszerűségeit holisztikus szemlélettel történő megközelítésben.

Az ötödik osztályosok számára minden évben megrendezésre kerül az **olimpia**. Olyan alkalom ez, amikor az ország összes Waldorf- iskolájából összegyűlnek az ötödikesek és eljátszanak egy igazi, klasszikus görög olimpiát. A versengés során nemcsak a magasságban, időben, hosszúságban mérhető teljesítményt értékeli a bírák, hanem a mozdulatok szépségét, a sportszerűséget is.

Hatodiktól a **kertművelés** révén a földdel való kapcsolatot erősítjük. A kertművelés által újra átélhető a természettel való szoros kapcsolat. A jó termés csak kitartó, figyelmes, szorgos munka eredményeként takarítható be.

Hetediktől mindazt, amit a gyerekek eddig átéltek képekben, gyakorlatban, most a tudatba emeljük és a **biológia epochában** az egészség, a táplálkozás, a személyes higiéné témakörét járjuk körül.

8. osztálytól arra törekszünk, hogy a tanítási tartalmak lehetőleg minél objektívebbek legyenek, a tanulók saját tapasztalataik mellett tudományos ismeretek megszerzése által jussanak saját ítéletekhez. Az **emberi csont- és izomrendszer** alapos ismerete felelősséget ébreszt a tanulóknál a helyes testtartás és mozgás területén.

A **kémiában** az egészséges táplálkozásról úgy tanulunk, hogy megismerjük a táplálékaink kémiai összetevőit, tulajdonságait. Mindenki végiggondolhatja ez alapján, hogy amit megeszik, az a szervezetére milyen hatással van. E fenti áttekintés csak vázlatos, hiszen bármely tantárgyat vizsgáljuk, megtaláljuk benne az egészségnevelés motívumát.

5.6.1. Elsősegély-nyújtási alapismeretek

Az elsősegély nyújtási alapismeretek elsajátításának célja, hogy a tanulók megismerjék az elsősegély-nyújtás fogalmát és élettani összefüggéseit. Fontos, hogy felismerjék a vészhelyzeteket és tudják a leggyakrabban előforduló sérülések élettani hátterét, várható következményeit. Ennek megfelelően elsajátítsák a legalapvetőbb elsősegély-nyújtási módokat és tudják mikor és hogyan kell mentőt hívni.

A tanulók az **életkoruknak megfelelő szinten** foglalkoznak az elsősegélynyújtással kapcsolatos legfontosabb alapismeretekkel.

Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos feladatok megvalósításának elősegítése érdekében az iskola kapcsolatot épít ki az **Országos Mentőszolgálattal, Magyar Ifjúsági Vöröskereszttel és az Ifjúsági Elsősegélynyújtók Országos Egyesületével**.

Mindemellett támogatja a pedagógusok elsősegély-nyújtási továbbképzésekre való jelentkezését.

Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátítása **tanítási órákon belül** (osztályfőnöki órákon, biológia, kémia, fizika korszakok alatt és a testnevelési órákon) illetve a délutáni csoportfoglalkozásokon belül történik meg.

A helyi tantervben szereplő tantárgyak tananyagaihoz kapcsolódó elsősegély-nyújtási ismeretek:

Biológia	-	rovarcsípések
	-	légúti akadály
	-	artériás és ütőeres vérzés
	-	komplex újraélesztés
Kémia	-	mérgezések
	-	vegyszer okozta sérülések

	-	savmarás
	-	égési sérülések
	-	forrázás
	-	szénmonoxid mérgezés
Fizika	-	égési sérülések
	-	forrázás
Testnevelés	-	magasból esés
	-	törés, zúzódás, ficam

Az egyes tantárgyakba integrált ismereteken túl az 5-8. évfolyamon az osztálytanító által meghatározott módon, **egy-egy óra keretében** a tanulók külön is foglalkoznak elsősegélynyújtási ismeretekkel (teendők közlekedési baleset esetén, segítségnyújtás baleseteknél, a mentőszolgálat felépítése és működése, a mentők hívásának helyes módja, az iskolai egészségügyi szolgálat -iskolaorvos, védőnő- segítségének igénybe vétele).

Az egészségnevelést szolgálják a tanórán kívüli egyéb, elsősegély-nyújtással kapcsolatos foglalkozások is.

Minden évben egy alkalommal elsősegély-nyújtási **bemutatót** szervezünk a tanulóknak az Országos Mentőszolgálat, a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt vagy az Ifjúsági Elsősegélynyújtók Országos Egyesületének bevonásával.

Évente egy egészségvédelemmel, helyes táplálkozással, elsősegély-nyújtással foglalkozó **projektnapot** rendezünk tanulóink számára.

Minden osztály az iskolai elsősegély-nyújtó láda mellett összeállítja saját **egészségügyi, baleseti csomagját**, amit nemcsak a mindennapok, de a kirándulások és egyéb rendezvények (pl. hulladékgyűjtés) alkalmával is tud használni.

5.7. Az egészségnevelés módszerei

A tanítás során a módszerek életkoronként változnak.

Alsó évfolyamokon: tapasztalatszerzés, átélés, képi megfogalmazás.

12 éves kortól: ok-okozati összefüggések megfogalmazása, önálló megfigyelések, gyűjtőmunkák, közös projektek, kiscsoportos beszélgetések.

Felső évfolyamokon: projektek egyéni kutatómunkával, dolgozatok, előadások, filmvetítések, tanítási időn kívüli feladatmegoldások, problémakezelés.

5.8. Segítő kapcsolatok

A segítő kapcsolatok intézményen belüli lehetőségét az iskola vezetése, az iskolaorvos (terápiás csoport), valamint az osztálytanítók és a szaktanárok jelentik.

A külső kapcsolatok lehetőséget biztosítanak a megelőzési munka kiszélesítésére, valamint különböző szakemberek bevonására. (Gyermekjóléti Szolgálat, Nevelési Tanácsadó stb.)

Iskolánk nagy hangsúlyt fektet a fejlesztő pedagógiára, mely speciális tartalmakat hordoz a különböző terápiák alkalmazásával: extra lesson, logopédia, terapikus festés, gyógyeuritmia.

6. A környezeti neveléssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

Pedagógiánk szellemi háttéréből természetszerűen adódik a környezetünkkel történő **élő, eleven kapcsolat** kialakítása, ápolása.

A természeti környezet megóvásával kapcsolatban a reális, illúzióktól mentes gondolkodást tartjuk jónak. Ugyanakkor hiszünk abban, hogy ha a földnek egy kis területén **gyógyító tevékenységet** folytatunk, akkor ezáltal az egészre gyakorolunk gyógyító hatást.

Holisztikus szemléletünket szépen összegzi a következő gondolat: „A föld nem az emberé; az ember a földé. **Minden dolog összefügg**, ahogy a vér összeköti a család tagjait. Az élet szövődékét nem az ember szötte; az ember csak egy szála annak. Bármit tesz a hálóval, azt saját magával teszi.” (Seattle, a duwamis indiánok törzsfőnökének beszédéből, 1855.)

Tantervünk egészét át- meg átszövi a környezeti nevelés. A gyakorlatban természetesen nem elszigetelten, a többi területtől elkülönülve zajlik, hanem **integráltan, a mindennapi életbe ágyazva**. Amikor kézimunka-, ill. kézműves órákon szép használati tárgyakat készítünk a gyerekekkel (a kézzel kötött furulyatartótól a háromlábú, faragott székiig), akkor a világ és az ember, korunkra szinte teljesen elidegenedett kapcsolatát harmonizáljuk. Ha a gyermek, a fiatalember alkot, elkészít valamit, akkor a „**közöm van a világhoz**” érzését éli át.

Legfőbb nevelő erőnek a **példamutatást** tartjuk, és hisszük, hogy elsősorban önmagunk nevelésével tudunk nevelő hatást gyakorolni tanítványainkra.

Véleményünk szerint a környezetvédelem nem önálló, körülhatárolható tudományág, hanem a nevelési folyamat szerves része, ami nem pusztán ismeretközlést, felvilágosítást jelent, hanem **értékrendet, morális magatartást** kell, hogy közvetítsen.

6.1. A környezeti nevelés intézményszintű feladatai

Segíteni kell a tanulókat az önmagukért és másokért, a **környezetért érzett felelősségtudat** kialakulásában.

A nevelés-oktatás minden területén meg kell erősíteni a természetet, az épített és társadalmi környezetet, az embert tisztelő szokásrendszer (érzelmi, értelmi, esztétikai és erkölcsi) alapjait.

Fejleszteni kell a **kritikai gondolkodást, problémamegoldó képességet, kezdeményezőkézséget**.

A környezeti nevelésnek meg kell mutatkoznia mind az **épületen és annak berendezésén**, mind az **iskolai tevékenységben**.

Fő tevékenységek:

- az iskola külső és belső környezeti értékeinek megismerése, védelme;
- a belső környezet alakítása: esztétikus egészséges tantermek, amelyeket a tanulókkal közösen festünk ki;
- dekorációknál, játékoknál a természetes anyagok előnyben részesítése;
- élő növények telepítése, gondozása a tantermekben, folyosókon;
- az iskola környezetének szépítése, parkosítása;
- környezetbarát anyagok felhasználása;
- tiszta, rendezett környezet biztosítása;
- energiatakarékosággal és újrahasznosítással kapcsolatos feladatok adása a tanulóknak (papírgyűjtés, vízcsapelzárás, szelektív hulladék stb.);
- aktuális környezetvédelmi események megjelenítése különböző információhordozókon (pl. faliújság);
- környezetért felelős aktív kiscsoportok és tágabb közösségek kialakítása, működtetése;
- a Föld Napja, a Fák és a madarak napja és a Környezetvédelmi világnap alkalmából rendezvények, programok szervezése;
- a környezettudatosság érvényesítése a műveltségi területeken, tantárgyakban, valamint rendszeres biokertészeti munkák, ahol a gyermek a föld művelése révén érzelmileg is felelősséget vállal a környezetéért.

6.2. Az osztálytanító feladatai

Fontos a tanórán használatos anyagokkal való **takarékosság**, s azok környezetvédelmi szempontból történő megválogatása.

Az osztálytermek **esztétikus kialakítása**, órák utáni rendbe rakása.

Az iskola belső terének és környékének **rendben tartása**.

A mesterséges világítás indokolt használata, a **természetes fény** preferálása.

Az osztály, ill. iskolai közösség már **bevált szokásainak gyakoroltatása** (hulladékgyűjtés, túrák, kirándulások, táborok stb.).

Az **egészséges táplálkozásra, a fogyasztási és vásárlási szokásokra, a médiahasználatra** való tudatos odafigyelés. (Szülői esteken beszélgetés kezdeményezése a fenti témákban.)

A tanulók megismertetése szülőföldjük, ill. lakóhelyük földrajzi arculatával, **természeti és társadalmi értékeivel, hagyományaival**, különös tekintettel a táj és a benne élő ember kapcsolatára.

Az osztálytanítóknak fel kell térképeznie a környezeti nevelés lehetőségeit a tanítandó epochákban, szakórákon, tanórán kívüli foglalkozásokon.

6.3. A szaktanárok feladatai

Figyeljék és értékeljék a természeti jelenségeket és a **környezetük változásait** a tanulókkal együtt!

Foglalkozzanak a **modern mezőgazdaság és ipar technológiájával**, annak környezeti hatásaival, a gyártmányfejlesztés mozgatórugóival (pl.: ”ha tönkrement, vegyél újat!” elve).

Ismertessék meg a tanulókat a **reklámpszichológia** ravasz manipulációival, ennek következményeivel és a **multikulturális termékekkel** (pl.: a tömegfilm és a művészi értékű alkotások közötti különbség). Erősítsék annak tudatát, hogy felelősek vagyunk önmagunk testi-lelki egészségéért, a környezeti lehetőségekkel való bánásmóddért.

Foglalkozzanak a tantervi lehetőségeiknek megfelelően a következő témákkal: a **felszíni vizek állapota**, a **talajszennyezés** problémái; a **levegőszennyezés** (ózonlyuk, üvegházhatás, klímaváltozások); az **energiagazdálkodás** (új energiahordozók); a **környezetszennyezés** hatása az élővilágra (ökológiai egyensúly); a **biogazdálkodás** előnyei, különös tekintettel a biodinamikus mezőgazdaság gyakorlatára.

6.4. Együttműködés a szülőkkel

A környezeti nevelés teljes mélységében csak akkor valósulhat meg, ha szülők és tanárok szorosán együtt tudnak ezen munkálkodni. **Szülői esteken, családlátogatások alkalmával** nyílik alkalom arra, hogy tisztázzuk az iskola törekvéseit ezen a téren és megbeszéljük a gyermekneveléssel, otthoni szokásokkal kapcsolatos kérdéseket. Fontosnak érezzük, hogy a szülők **értsék azokat az elveket**, amelyeket a Waldorf- pedagógia képvisel.

A szülőket **tájékoztatjuk** az iskolában folyó környezeti nevelés tevékenységeiről, **ösztönözzük**, hogy részeseivé váljanak a célok megvalósításának.

Számukra rendszeresen **előadásorozatot** szervezünk, amelyre szakértőket, előadókat hívunk meg egy-egy környezeti neveléssel kapcsolatos témában.

6.5. A környezeti nevelés megjelenése a tanítási tartalmakban

Az első osztályban az adott évszaknak megfelelő, **eleven természeti képeket** tartalmazó, szépséget megmutató, élményt nyújtó történeteket mesél a tanító és sokat van a gyerekekkel a természetben.

Második osztályban szó kerül többek között a méhek életéről, de még mindig **művészi módon** megragadva és cselekvésbe, rajzolásba, festésbe ágyazottan.

A harmadik osztályban lehetőség nyílik egy **„Földanya” epochára**, amikor a gyerekek megtapasztalhatják, mit ad az ember számára a föld, ha gondozza (szüret, lekvár főzés, őszi ásás, szántás, gabonavetés, konyhakerti növények ültetése, aratás stb.). A **Mesterségek epocha** idején pedig lehetőségük lesz a gyermekeknek arra, hogy az őket körülvevő tárgyi környezetre, mint az emberi munka eredményére nézhessenek.

Negyedik osztályban a **Honismeret** korszak nyújt szűkebb környezetünk megismerésére jó lehetőséget.

Később az **állattan és növénytan** korszakok idején is az eleven szemlélet az alapja a tanulásnak (a lehető legtöbb érzékszerv bevonásával folyik a munka) és még mindig **érzelmeikkel átítatva**, irodalmi műveken keresztül fordulunk az új ismeretek felé.

A hatodik osztálytól bevezetésre kerülő **kertművelés** kiemelt lehetőséget biztosít a környezeti nevelésre.

Amikor eljön az ideje az intellektuális vizsgálódásnak, megértésnek, akkor is minden esetben az **egészből indulunk a részek felé**, és összefüggéseket keresve újra az egészhez érkezünk meg,

A tanterv kitűnő lehetőséget kínál arra, hogy az emberi alkotómunka általános tiszteletén túl fontos képességek fejlesztésén dolgozhassunk. Mindig a **gyakorlatból, tevékenységből kiindulva** haladunk az elmélet felé. Nem hiszünk a kívülről kapott, kész válaszok hatékonyságában, hanem ösztönözzük tanítványainkat saját válaszaik megfogalmazására.

Az epochák, szakórák mellett jó lehetőséget nyújtanak a környezeti nevelésre a **tanórán kívüli tevékenységek** is (séták, kirándulások, terepgyakorlatok, táborok, környezetvédelmi munkák, természetismereti foglalkozások stb.).

6.6. Módszerek

A környezeti nevelés céljainak kitűnően megfelel a **több napos erdei iskola**, ahol a tanulók kooperatív-interaktív módon ismerkedhetnek meg a természeti környezettel, és **természettudományos megfigyeléseket** végezhetnek. A **tereptyakorlatokon** a tanulók meglátogathatnak gazdaságokat, megfigyeléseket végezhetnek erdön, mezőn, tóparton, végig járhatják a tanösvényeket.

A környezettudatos nevelést segíthetik az **önképző körök, kiállítások, múzeumi és állatkerti, vadasparki látogatások**. Folyamatos kapcsolatot jelent az **iskolakert**, ahol a tanulók maguk művelhetik meg a földet, használva saját erejüket, és élvezhetik munkájuk eredményét.

A környezeti nevelés jegyében a tanulók felajánlhatnak **„Egy nap munkát a környezetünkért!”** az iskola környezetének szépítéséért.

Megfigyelési feladatokkal, házi dolgozatokkal, kérdőívekkel, képzőművészeti feladatokkal és a drámapedagógia eszközeivel, előadók meghívásával segíthetjük a környezeti nevelést.

A környezeti nevelés éves rendjét maga a természet évkörös változásának a rendje adja.

A felsorolt programok finanszírozása elsősorban **pályázatokból és támogatásokból** teremthető elő, ezért fontos a folyamatos, napra kész pályázatfigyelés.

6.7. Segítő kapcsolatok

A segítő kapcsolatok intézményen belüli lehetőségét az iskola vezetése, az iskola technikai dolgozói, valamint az osztálytanítók és a szaktanárok jelentik.

A külső kapcsolatok lehetőséget biztosítanak **szakemberek** bevonására (Önkormányzat, Környezetvédelmi Felügyelőség, Vadaspark, Nemzeti Parkok stb.).

7. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

A Waldorf-iskolák vallási, faji, politikai és világnézeti szempontokat figyelmen kívül hagyva fogadnak be gyermekeket. Az **egyéni különbségek iránti tiszteletet**, toleranciát az oktatás-nevelés során is igyekeznek a gyermekben erősíteni. Azt a szemléletet közvetítik a gyermek felé, hogy valakinek valamilyen gyengesége tulajdonképpen valamilyen erő vagy

képesség hiánya, s ennek a hiánynak a mértéke hatékonyan az illető felé történő türelmes és szeretetteljes odafordulással csökkenthető. Ez a fajta szociális érzékenység teszi majd képessé az ifjút arra, hogy a későbbiekben bármilyen új, munkahelyi és egyéb közösségbe be tudjon illeszkedni és ezeknek a közösségeknek – megőrizve a saját és tiszteletben tartva mások individualitását – építő, formáló tagjává váljon. A gyermekek egyéni nyomon követésével egyenrangúan fontos a **közösségépítés**. Elsőként is a meleg, biztonságot adó, sokszínű osztályközösség kialakítása. Az osztálytanító a nyolc év során igyekszik bevezetni tanítványait a szociális életbe. Az iskolaközösség létrejöttéhez járulnak hozzá az osztályok előadásai, a kirándulások, túrák, táborozások, ünnepek, az adventi közös kezdések s az, hogy a különböző korú osztályközösségek más és más hangsúllyal készülnek az ünnepekre, de az ünnep csúcspontját az egész iskola közössége egyszerre éli meg. A Waldorf-iskolában együtt tanulnak a legkülönbözőbb képességű gyermekek. A cél mindig az, hogy a gyermekek együtt tudjanak haladni, sikereket érjenek el, önbizalmuk erősödjön. Persze észre kell vennünk a valamiben tehetséges vagy hátrányos helyzetű gyermekeket, a hátrányok leküzdéséhez külön segítséget, a tehetség fejlődéséhez lehetőséget adva. Azonban az **egészségtelen versenyszellem** kialakulásától igyekszünk megóvni közösségeinket. Egyrészt mert az egészséges szociális élethez tartozik, hogy az egyes gyermekek más és más tehetséget hordoznak, s amiben egyikük ügyes, abban a másik segítségre szorul és viszont.

7.1. A tanítási órán megvalósítható közösségfejlesztő feladatok

Az osztálytanító a gyerekekkel való szoros együttlét során kialakítja azokat a formákat, melyek a tanuláson belül is alkalmazhatóak a közösség fejlesztésére, formálására. Az epochális oktatás kellő időt és lehetőséget kínál a csoportmunkára, a ritmikus részben alkalmazott **szociális és fejlesztő játékok** nagymértékben erősítik a gyerekek közötti kapcsolatokat, a gyengébb segítését az ügyességi, beszédtechnikai, és számolási feladatokon belül. A kisebb osztályokban a **körjátékok**, a nagyobb évfolyamokban pedig a **szerepjátékok**, dramatizálások adnak lehetőséget a tanító számára. Ide tartoznak az évenkénti **szindarabok** elkészítése és bemutatása. A dráma eszközei nagy erőt jelentenek az oktatásban. A kézimunka órákon számos lehetőség nyílik arra, hogy a különböző tevékenységek során (kötés, horgolás, szövés) az ügyesebbek segítséget adjanak a lassabban haladóknak.

A festés tantárgyán belül létezik a **szociális festés**, amikor egy festményen akár négy gyermek is dolgozik egyszerre. Az ilyen feladatok nagymértékben elősegítik a tolerancia, a másik akaratának és elképzeléseinek elfogadását, illetve tovább alakítását.

A testnevelés órák fő része a játék, a csoportok együttes részvétele a szabályok közösen kialakított keretein belül.

7.2. Az egyéb foglalkozások közösségfejlesztő feladatai

A tanítási órákon kívül az **epochákhoz kapcsolódó foglalkozások**, tevékenységek kiváló lehetőséget biztosítanak az osztályközösség építésére és a szülőkkel való együttműködésre.

Az évkör ünnepein az iskola diákjai, tanárai és a szülők közösen vesznek részt.

Iskolánk közös ünnepei már meglétükben segítik, hogy az osztályközösségek, illetve az iskola közössége számos helyzetben tudjon együtt lélegezni, együtt ünnepelni, együtt létezni az iskola keretein belül. Az ünnepi alkalmakra való felkészülés, az épület díszítése, a termek előkészítése is a családokkal együtt közösen történik meg.

A karácsony előtti időszak kiemelkedő eseménye az **adventi kézműves nap**, ahol a szülők és a tanárok által összeállított egész napos program várja a családokat és érdeklődőket. Az adventi időszakban reggelente közös gyertyamártogatás történik a szülőkkel, miközben adventi dalokat énekelünk. Ennek fő részét alkotja az **adventi-kert** lejárása, mely a karácsony eljövételének előhírnöke.

A karácsony előtti utolsó tanítási napon a tanárok és a szülők **betlehemes játékot** adnak elő.

Iskolánk minden évben megrendezi a **Nyárköszöntő** ünnepet. Ennek hagyományos része az új első osztály szülőinek és gyermekeinek ünnepélyes befogadása, kulturális és kézműves programok szervezése, teret adva a helyi művészeknek is, elősegítve ezzel a közös együttlétek megteremtését a falu és az iskola közössége között.

7.3. Az iskola szereplőinek együttműködésével kapcsolatos intézményi feladatok

Az iskola szereplői közötti együttműködés és a kapcsolattartás szervezeti rendjét az SZMSZ szabályozza. A Pedagógiai Program az együttműködéssel kapcsolatos pedagógiai jellegű feladatokat tartalmazza.

A tanulói személyiség fejlesztésére irányuló nevelő-oktató munka egyrészt a tanárok és a tanulók **közvetlen, személyes kapcsolata** révén valósul meg, másrészt közvetett módon, a **tanulói közösség ráhatásán** keresztül érvényesül, melyhez elengedhetetlen a szülői közösség aktív részvétele.

Míndez az iskola szereplőinek – a tanulóknak, a tanároknak, a szülőknek – hatékony együttműködéséhez kötött.

Intézményi feladatok:

- az osztályközösségek, a képviseleti fórumok működésének, pedagógiai tartalmú tevékenységének elősegítése és koordinálása;
- a közösségfejlesztés tanórai és tanórán kívüli programjainak meghatározása és beépítése az éves munkatervbe;
- a tanulóval kapcsolatos probléma megoldására -a tanuló és szülei bevonásával- segítő lépések kidolgozása;
- a kapcsolattartás kommunikációs csatornáinak kialakítása és azok hatékony működtetése;
- az iskola egyes csoportjain keresztül a nevelési-szakmai együttműködés lehetőségeinek megteremtése;
- a tanárok, a tanulók, valamint a szülők között a Waldorf-pedagógia vonatkozásában a folyamatos és hatékony érintkezés lehetőségének megteremtése;
- a szülők bevonása az iskola különféle programjaiba.

7.4. A tanulói közösségek fejlesztésével kapcsolatos kiemelt pedagógiai feladatok

Az iskolai élet egyes területeihez (tanórákhoz, tanórán kívüli tevékenységekhez) kapcsolódó **tanulói közösségek kialakítása**, valamint ezek életének tudatos nevelői fejlesztése.

A tanulói közösségek irányításánál a nevelőknek alkalmazkodniuk kell az életkorral változó közösségi magatartáshoz: a gyermek heteronóm – **a felnőttek elvárásainak megfelelni akaró** – személyiségének lassú átalakulásától az autonóm – **önmagát értékelni és irányítani képes** – személyiséggé válásig.

A tanulói közösségek fejlesztése során ki kell alakítani a közösségekben, hogy nevelői segítséggel közösen tudjanak maguk elé célt kitűzni, a **cél eléréséért összehangolt módon tevékenykedjenek**, illetve az elvégzett munkát értékelni tudják.

A tanulói közösség által történő közvetett nevelés csak akkor érvényesülhet, ha a tanulók a közösség által szervezett tevékenységekbe bekapcsolódnak, azokban aktívan részt vesznek, és ott a közösségi együttéléshez szükséges magatartáshoz és viselkedési formákhoz **tapasztalatokat gyűjthetnek**.

A tanulói közösségre jellemző, az összetartozást erősítő **erkölcsi, viselkedési normák**, formai keretek és tevékenységek rendszeressé válásának kialakítása, **ápolása**.

7.5. Az intézményi döntési folyamatban való tanulói részvétel

A tanulók érdekeiknek képviseletére **Diákönkormányzatot (DÖK)** hozhatnak létre. Az ezzel kapcsolatos igényt a Tanári Konferencia felé írásban kell jelezniük. A Tanári Kollégium 15

napon belül, a tanulók javaslatának figyelembevételével, kijelöli azt a tanárt, aki a DÖK munkáját segíti. Az ezt követő 30 napon belül a DÖK a kijelölt tanár segítségével elkészíti a DÖK SZMSZ-ét és az iskola éves munkatervével összhangban saját munkatervét.

A tanulók neveléssel-oktatással összefüggő közös tevékenységük megszervezésére **Diákköröket** hozhatnak létre. Ennek megalakulását írásban kell jelezniük a Tanári Konferencia felé. A Tanári Kollégium a Diákkörrel egyeztetve mentor tanárt jelölhet ki a munka segítésére.

8. A tanárok iskolai feladatai

A Waldorf-pedagógia alapelveit csak olyan osztálytanító és szaktanár képes alkalmazni, aki a Waldorf-pedagógiában **képzett**, igénye van a folyamatos **belső fejlődésre** és továbbképzésre.

A Waldorf-pedagógus **attitűdje befogadó, elfogadó**. Tisztában van azzal, hogy még a tipikus fejlődési utat bejáró, egyazon korcsoportba tartozó gyermekek között is lehetnek képesség-, készségbeli eltérések, melyeket a nevelés-oktatás során figyelembe kell venni.

Fontos, hogy a pedagógus ismerje, és képes legyen alkalmazni a **gyermekek egyéni megfigyelését** Waldorf-pedagógiai szempontok szerinti gyermekleírásban. Tudja használni az egyéni bánásmód kialakítását segítő olyan **mentális-meditatív Waldorf-pedagógiai eszközöket**, mint a gyermekek lényének esténkénti felidézése, és a heti rendszerességgel megtartott tanári konferencia gyermekmegbeszélései. Képes legyen az egyéni szöveges értékelésre, az egyéni képességek aktuális leírására. Képes legyen az osztályon belül, az egyes tipikus fejlődésű gyerekek közötti képesség-, készségkülönbségek tanórán, az osztálymunkában való kezelésére.

8.1. A Tanári Kollégium

A Tanári Kollégium az iskola **pedagógiai vezető testülete**, amely a saját döntései alapján szervezi az életét.

A Tanári Kollégium megfelelő pedagógiai munkájához alapfeltételként hozzá tartozik a folyamatos **képzés és önképzés**, amelynek egyik formája a heti rendszerességgel összeülő tanári **konferencián** való részvétel. Fontos, hogy a Tanári Kollégium tagjai a napi önképzés és a konferenciákon való részvétel mellett éljenek a képzés más lehetséges formáival is (Waldorf-pedagógiai előadások, Tanári Műhelyek, posztgraduális képzés stb.).

8.2. Osztálytanítók

Az osztálytanító a Tanári Kollégium felkérésére lehetőleg az elsőtől a nyolcadik osztályig vállalja egy-egy osztály vezetését. A tanítványai életkori sajátosságait szem előtt tartva figyelemmel kíséri és segíti szellemi-lelki-testi fejlődésüket. Munkáját a Waldorf-pedagógia szellemében, valamint az iskolai közösség részeként végzi.

Félévkor és a tanévek végén **írásos bizonyítványban** jellemzi a tanulók munkáját és fejlődését. A Tanári Kollégiummal történő egyeztetés alapján ő **tanítja a legtöbb közismereti, gyakorlati és művészeti tárgyat**. A pedagógiai munkáját az iskola Pedagógiai Programjának megfelelően végzi.

Felkészül az adott osztály éves tevékenységére, a szaktanárokkal együttműködve **epochatervet** készít. Részt vesz a tanterem arculatának a tervezésében, a megvalósítás szervezésében, a berendezésben. Elvégzi az osztállyal kapcsolatos **adminisztrációs teendőket**: az osztálynapló vezetését, az állami bizonyítvány kiállítását, adatlapok, orvosi papírok kitöltését stb.

Osztályszintű pedagógiai kérdésekben (amilyen pl. a tanulók felvétele, a tanórákon kívüli tevékenységek) az osztálytanító dönt. Fegyelmi ügyekben felvetéssel és javaslattal él.

Az osztálytanító folyamatos kapcsolatban van a szülőkkel, rendszeresen **szülői esteket** tart,

elősegíti az osztály szülői közössége szellemi, pedagógiai munkájának az elmélyülését, és bepillantást nyújt az osztályban történő folyamatokba. Ezt a célt szolgálhatják a szülők számára szervezett **nyílt napok, az évszakünnepek, a családi programok, kirándulások** is. Az osztálytanító a szülőknek (pl. fogadóórák, családlátogatások keretében) egyénileg is lehetőséget biztosít személyes beszélgetésekre.

Az osztálytanító kapcsolatot tart az osztályában tanító szaktanárokkal, kölcsönösen figyelemmel kísérik egymás munkáját.

Az osztálytanító feladta az év közbeni **osztálykonferenciák** megszervezése, amikor a szaktanárokkal közösen osztály- és gyerekmegbeszélést folytatnak.

Az osztálytanító az új szaktanárokat bemutatja a szülői esten.

Az osztálytanítónak pedagógiai és munkaszerződésben meghatározott kötelessége a **tanári konferenciákon** való részvétel, az ott folyó munkába történő bekapcsolódás. Emellett az iskolai élet más területein (helyettesítés, ügyelet, iskolai ünnepek, rendezvények stb.) is köteles részt venni.

Az alapképzettség megléte mellett az iskola azt is elvárja, hogy az osztálytanítók az eredményes nyolc éves munka érdekében **rendszeres éves továbbképzéseken** vegyenek részt. Szakmai megújulásra adhat lehetőséget az is, hogy - amennyiben az iskola gazdálkodása ezt elérhetővé teszi - az osztálytanító két nyolc éves ciklus között egy olyan évet (**szabadév**) tölthet el, melynek során csökkentett munkaidő mellett készülhet fel a következő osztály indításának pedagógiai feladataira.

8.3. Szaktanárok

A szaktanár a szaktárgy oktatásának a felelőse. Figyelemmel kíséri minden tanítványa egyéni fejlődését, tanulási szokásait és tanulmányi szintjét, s ezeknek megfelelően segíti a diákok tanulmányait.

A szaktanár a közösségek **osztálytanítóival összhangban**, a szaktárgy kínálta lehetőségeket kiaknázva végzi a gyerekek nevelését, tanítását. A szakórák tematikáját az életkori sajátosságok és az egyes osztályok jellemzőinek a figyelembevételével, a **szaktárgy adta speciális minőségben**, és az iskola pedagógiai munkájának megfelelően állítja össze és valósítja meg. A munkájába (nyílt napok, évszakünnepek alkalmával) bepillantást enged. Részt vesz az osztálytanítók által szervezett osztálykonferenciákon. Év közben elvégzi az általa tanított osztályokkal kapcsolatos **adminisztrációs teendőket** (naplóvezetés, adatlapok kitöltése). Félévkor és év végén **írásbeli bizonyítványt** ad a tanulók szaktárgyi munkájáról. Fegyelmi ügyekben felvetéssel és javaslattal él.

A szaktanár ápolja a szülőkkel való kapcsolatot, **tájékoztatja** őket a gyermeket és a tantárgyat érintő kérdésekben.

A szaktanár munkakörében meghatározott módon részt vesz a **tanári konferenciákon** és bekapcsolódik az ott folyó pedagógiai munkába. Az osztálytanítókhoz hasonlóan részt vesz az iskola teljes életében (ügyeletek, helyettesítés, iskolai ünnepek, rendezvények).

8.4. A tanárok kiemelt feladatai

A tanítási órákra való felkészülés

A tanulók füzeteinek, munkáinak ellenőrzése, javítása

A megtartott tanítási órák dokumentálása, az elmaradó, helyettesítési órák vezetése

Kísérletek összeállítása

Tehetséggondozás, tanulói fejlesztéssel kapcsolatos feladatok

Iskolai, kulturális programok, ünnepek megszervezése

Ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátása

Szülői értekezletek, fogadóórák, családlátogatások ellátása

Részvétel a heti tanári konferenciákon

A tanulók felügyelete az óráközi szünetekben
Szakmai munkavégzés, továbbképzéseken való részvétel
Iskolai dokumentumok készítésében, felülvizsgálatban való közreműködés
Tantermek rendben tartása, dekorálása

8.5. Pedagógusképzés és továbbképzés

A Waldorf-pedagógia **emberismereti** alapjainak és **metodikai-didaktikai** sajátosságainak elsajátítása, a különböző életkoroknak és a tanított tárgyaknak megfelelő eszközök és **oktatásszervezési formák** megismerése külön neveléstudományi és művészeti pedagógusképzést igényel. Erre elsősorban a Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Pedagógiai Intézet keretében szervezett akkreditált és egyéb pedagógus-képzések, továbbképzések biztosítanak lehetőséget.

A képzés legfontosabb elemei: az antropológiai tanulmányok, a Waldorf-pedagógia módszertana, a művészi-alkotó tevékenység és a szociális kompetencia.

A Waldorf-pedagógus munkájához elengedhetetlenül hozzátartozik a **folyamatos továbbképzés és önképzés**. A képzés és önképzés során kialakíthatók a tanári hivatáshoz szükséges legfontosabb erények: motiváció, önreflexió, érdeklődés, lelkesedés, kezdeményezőkészség és szaktudás.

9. A tehetség, képesség kibontakoztatását segítő kulcskompetenciák

9.1. Anyanyelvi kommunikáció

A Waldorf-iskolákban annak érdekében, hogy a tanuló szóbeli kommunikációja hatékony legyen, számos területen a tanterv ezt a célt szolgálja. A **beszélgető kör**, mint fórum, ahol minden reggel a tanuló szabadon elmondhatja egy közösség tagjaként véleményét, elősegíti, hogy más környezetben is szabadon, árnyaltan, lényegre törően beszéljen. Ezt a célt szolgálja 7. osztályban az **életrajzi kiselőadás**, amely szempontrendszeréhez tartozik, hogy a lényegyet kiemelve, árnyaltan, komoly előadásként, időhatárokat betartva tudja bemutatni a tanuló egy híres ember életútját. Ezt elősegítendő, az osztálytanító megfelelő felkészültséggel mutat rá, és választja ki a tanulónak a releváns szöveghelyeket, a minőségi szövegeket, segít az elektronikus irodalom kiválasztásában is. Ehhez járul az esztétikus megjelenítés is, művészi munka formájában. Mind a 8 év során lényeges elem a **dráma, a színjátszás, a beszédművelés**, amely a kifejezés módját, a különböző szituációkban való megfelelő kommunikációt alakítja. A szókincs és a nyelvtan ismeretét a **kreatív írás tevékenységében**, játékos formában sajátítja el leginkább a tanuló, ahol a mindennapi élet számos helyzetének a nyelvjátékai tudatosodnak benne.

Fő tantervi területei:

Magyar nyelv és irodalom, történelem

9.2. Idegen nyelvi kommunikáció

Az idegen nyelv az anyanyelvi kompetencián is alapul, az ott felsoroltak képezik az idegen nyelv tanítására vonatkozó jellemzőket is. A kulturális sokféleség értékeinek közvetítésében a zene, a kórus, az idegen nyelven játszott, tanult versek jelentik a fő szerepet. Szintén fontos szerepet tölt be az adott nyelven történő **élő beszéd, társalgás** ismerős, a személyes érdeklődési körhöz vagy a mindennapi élethez kapcsolódó témákról.

Az idegen nyelvű kommunikációt nagyban segíti még a **más országok Waldorf-iskoláival** fenntartott szoros kapcsolat.

Fő tantervi területei:

Idegen nyelvek (francia, német, angol)

9.3. Matematikai kompetencia

A Waldorf-iskolákban a matematika tanításának egyik legfontosabb alapeleme, hogy a gyakorlati megvalósulásra törekszik. A **ritmus és a zenei nevelés** révén a számok világa nem valami élettől idegen halmaz lesz, hanem átjárja mozgásában is a tanulót.

A matematikai kompetencia alapjai: az összeadás és kivonás, szorzás és osztás, százalékok és törtek, mértékegységek a **tapasztalathoz és a mindennapi életben felmerülő problémákhoz**, illetve azok megoldásához kapcsolódnak. Például: a vásárlás során (árak összehasonlítása, mértékegységek, ár-érték arány ismerete).

A számok, mértékek, logikai összefüggések ismeretében képes lesz az iskolából kikerülő diák a napi problémák, otthoni és munkahelyi feladatok elvégzésére.

Fő tantervi területei:

Matematika (algebra, geometria)

9.4. Természettudományos és digitális kompetencia

A Waldorf-iskola alapvetően olyan természettudományi ismeretek átadására törekszik, amely kiemelten tudatosítja az ember és a rajta kívül található természet közötti összefüggéseket. A tanuló cselekedetei is a **fenntartható fejlődés** irányába hatnak. Így a technológiák, berendezések nem érthetetlen gépek lesznek, hanem a fizika, a kémia stb. keretein belül **kísérlet közeli és alkotóirányú szemléletet** tükröznek. Saját tapasztalatok alapján képes lesz arra a tanuló, hogy ne egy demagóg technikaellenességben gondolkodjék, hanem egy józan, a technikai haladás vívmányait megértő, de a haladással szemben mérlegelő, racionális kritikát gyakoroljon.

Így képes lesz az őt körülvevő technikai környezet **-telefon, internet stb.- megfelelő, okos használatára**, a nem releváns és a releváns közötti különbség észrevételére. Az ehhez kapcsolódó etikai nevelés pedig az oldalak tartalmának megítélésében segíti a tanulót.

Fő tantervi területei:

Természettudományos tantárgyak: biológia, fizika, kémia, földrajz

9.5. A hatékony, önálló tanulás

A hatékony, önálló tanulás elemei **lépésről-lépésre épülnek egymásra** a nyolc év alatt, kezdve a legegyszerűbb önálló feladatoktól az egyre differenciáltabb, összetettebb feladatokig (házi feladatok, önálló gyűjtőmunkák, kiselőadások, nyolcadikos éves munka stb.).

A hatékony, önálló tanulás egyik kiemelkedő területe a **drámajáték**, ami különböző szinten és formában mind a nyolc év alatt jellemző.

Harmadik osztálytól a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegeket igényelnek. Élvezik a **humoros jelenetek** előadását és a rövid darabokat, amikben önálló tanulásra és szereplésre van módjuk. Akkor lesz önálló a tanulás, ha a szerepbe való beleélés folyamán a tanuló a szöveget a saját maga belső világára építi. A próba során a leghatékonyabb a tanulás. A mindig ismételt és belsőleg feldolgozott szövegek adják az átélés révén a **tananyag belsővé tételét**, megtanulását.

Szintén ezt erősítik az euritmia gyakorlatok, -bemutatók, segítve azt a fajta koncentrációt, amely által képes lesz a gyermek teljes figyelemmel lenni a mondanivalóra. A „szereplések” pedig állandó motivációs erőt adnak a dráma, a zene és a képzőművészetek területén.

Mindemellett az önálló tanulás fontos eredménye, hogy a gyermek képes lesz a környezetében a megfelelő anyagokhoz, tartalmakhoz nyúlni, **elgazodni mind a tárgyi világban, mind a szövegek, a könyvtár, az internet világában.**

Fő tantervi területei:

Közismereti, készség- és művészeti tárgyak

9.6. Szociális és állampolgári kompetencia

A Waldorf-iskola a közösségi életnek kiemelt jelentőséget tulajdonít. Az iskolai közösség és az iskola egész szerkezete egy kis társadalom, amely a beilleszkedést a leginkább elősegíti. Ebben a viszonyban a gyermek rengeteg olyan ismerettel gyarapodik, amely a **szociális és állampolgári helyzetek** kicsinyített mása. Az iskolában alkalmazott **kooperatív oktatás** is az együttműködésre és a másik képességeinek elfogadására épít.

A történelem tanítása során elsajátítja a tanuló az állampolgári ismeretek alapjait és teret kap a **demokrácia** gyakorlatban való megvalósítására az osztályközösség életében, működésében.

A felsőbb évfolyamokon a nemzeti ünnepek megemlékezéseiben is tevékenyen részt vesznek a tanulók. A tantervünknek mindezen kívül számtalan olyan vetülete van, amely akár közvetlen lakóhely megismerése által a szülőföld, akár a történelem sokszínűségének felismerése által a **hazaszeretet érzését** táplálják.

Fő tantervi területei:

Magyar nyelv- és irodalom, történelem, idegen nyelvek

9.7. Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

A közismereti és a művészeti tárgyak oktatása során a tanuló elsajátítja azokat az akarati elemeket, amelyek alkalmassá teszik egy **feladat végrehajtására, a nehézségek leküzdésére, adott esetben a kockázat felvállalására**. 8. osztályban fontos szerepet tölt be az **éves záró munka**, amiben a nyolc év alatt elsajátított készségek összegzően megnyilvánulhatnak, és amit a tanuló bemutat az iskolai közösség előtt

A **csapatmunka** a Waldorf-pedagógia egyik alappillére, akár a kertművelésre, akár a drámajátéokra, a zenére vagy a szociális festésre gondolunk. Az itt támogatott képességek pedig fontos alapjai lesznek a munkahelyi együttműködésnek.

Fő tantervi területei:

Önálló munkák, gyakorlatok, éves munkák

9.8. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség

Mint alapfokú művészetoktatási intézmény, a Waldorf-iskola a kreativitás, a művészi kifejezés képességét **minden tantárgyban** átjárhatóvá teszi. A tananyaghoz kötődő előadások, múzeumlátogatások, a főoktatás anyagának művészi feldolgozása ezeket a képességeket kiemelten elősegítik.

A művészeti tárgyak pedig kiemelt lehetőséget nyújtanak a gondolatok, érzések különféle módon történő, kreatív kifejezésére.

Fő tantervi területei:

Képzőművészet, formarajz, szabadkézi geometria, kézimunka, kézművesség, zene, euritmia

10. Kiemelt fejlesztési feladatok a kulcskompetenciákhoz

10.1. Énkép, önismeret

A művészeti tevékenységekben való elmélyülés és a más tárgyakhoz kapcsolódó művészeti feldolgozások a tanuló **valós énképének** kialakulását segítik elő. Az **akarati nevelés** megerősíti ennek kibontakozását, és egészséges módon tükrözi képességeiket, a valós igényekről kialakuló képet. Ezáltal tudatosulnak értékeik. Az így alakított anyag kompetenssé teszi őket a világ alakítására és segítik őket sorsuk nekik megfelelő és helyes irányba terelésében. Az önmegismerés éppen ezekben a tárgyakban, valamint a játékok, a testnevelés során is erőteljesen formálódik, s alakul ki az **önkontroll, az önreflexió**.

10.2. Hon- és népismeret

Az iskolában a földrajz és a honismeret oktatás során a közvetlen környezet, majd adott

település térképének elkészítésével, valamint a környezet fokozatonkénti, feladatokkal egybekötött felderítésével a tanulók **nemzeti kultúránk** sajátosságait **nem elvont ismeretanyagként**, hanem valós tapasztalatként élik meg.

Diákjaink számára már az első évfolyamokon a magyar kultúrával áthatott tantervünk biztosít **természetes anyanyelvi közeget**: a magyar költészet és a magyar zene-, ritmus- és dallamkincs határozzák meg a mindennapjaikat. Kézműves-művészeti tantárgyaink, iskolai ünnepeink révén népi kultúránk hagyományait élhetik meg a tanulók.

A történelemoktatás is ezt a tudást erősíti, és nagy hangsúlyt fektet az **életrajzokra**, ahol a mindenkori mindennapi élettel egybekötve ismerik meg a tanulók hazájuk földrajzát, irodalmát, történelmét. Ehhez kapcsolódnak a **tanulmányi kirándulások, a hagyományok és a nemzeti ünnepek** is.

10.3. Európai azonosságtudat

A tanulók az évek során megismerkednek a magyarság Európán belül **betöltött szerepével**. Az európai azonosságtudatot erősítő tananyagon túl az oktatást átszövik az egyetemes emberi civilizációról szóló ismeretek. A gyermekek képessé válnak a **kultúrák, vallások különbözőségeinek értékelésére, elfogadására**.

10.4. Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés

Az iskolai élet demokratikus gyakorlata készíti fel a Waldorf-iskolák közösségében a tanulót a **toleranciára**, az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges részkapességek, értékorientációk, beállítódások elsajátítására. A tanulók **aktív szerepe** a közösség alakításában kiemelt fontosságot kap.

A felsőbb osztályokban a **társadalmi-politikai aktuális események** a beszélgető körben is napirendre kerülnek.

10.5. Gazdasági nevelés

Az **okos gazdálkodás** megtanulására a Waldorf-iskolában a mindennapi élet folyamán rengeteg lehetőség adódik. Például a kertművelés, ahol a gyerekek egyrészt megtanulják, hogyan érdemes gazdálkodni, másrészt elősegíti a pénz értékének, a fogyasztói szokásoknak az ismeretét is. A művészeti tárgyak során felhasznált anyagok is irányt mutathatnak az okos gazdálkodás, termelés felé és képessé teszik a tanulókat arra, hogy **tudatos fogyasztókká** váljanak, felismerve a rövid és a hosszú távú előnyöket.

10.6. Környezettudatosságra nevelés

A környezettudatosságra nevelés alapjait **A környezeti neveléssel kapcsolatos pedagógiai feladatok** című rész tartalmazza.

10.7. A tanulás tanítása

A tanulás tanítása a Waldorf-pedagógia egyik alapköve. A koncentráció megtanításával, a **kooperatív oktatás** bevonásával, a körülöttünk lévő világ **integrálásával**, valós, életszerű tapasztalatokkal tanul meg a gyermek tanulni. Az osztálytanító személyisége is meghatározó ebben, a „bábáskodás módszere” kiemelt jelentőséget kap; úgy tanítani, hogy a belsőben már meglévő „előzetes tudás” a felszínre kerülhessen, amely képességet a gyermek az évek során saját maga számára kibontakoztat. A művészeti oktatás során a tapasztalat a vezérlő elv, a kreatív gondolkodást segíti elő. Mindezek eredményeként képes lesz a gyermek idővel **saját maga eligazodni** a könyvtárban, az elektronikus médiában és az értelmi, érzelmi élet megszervezésében is önállóvá válik.

10.8. Testi-lelki egészség

Az iskolának a testi-lelki egészség kialakulását célzó programját **Az egészségre neveléssel kapcsolatos pedagógiai feladatok** című rész tartalmazza.

10.9. Felkészülés a felnőtt lét szerepére

Mivel a Waldorf-iskolában a pályaorientáció explicit módon a középiskolában kerül szóba, addig a gyermekek minden lehetséges képességének kibontakoztatására sarkall. Az általános iskolában az **életszerű tanítás** során ugyanakkor átélésen alapuló képet kapnak a felnőtt munkákról (kertművelés, művészetek, házépítés, kézművesség, szociális munka). A dráma és a művészeti foglalkozások elősegítik a tanulót abban, hogy felnőttkorukban a bizonytalanság kezelésének, a **rugalmasságnak**, az **együttműködésnek** alapvető készségeit kamatoztathassa.

11. A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység

Pedagógiánk első lépésben a **prevencióra** helyezi a hangsúlyt: megelőzni a különböző fejlődési problémák, ezen belül különösen a tanulási hátrányok, nehézségek, kialakulását és a viselkedési, beilleszkedési nehézségek létrejöttét. Ennek elérésére különösen az alsó szakaszban nagy hangsúlyt kap a széles alapokon nyugvó képesség-, készségfejlesztés, mely később is következetesen megelőzi az egyes képességekhez kötött, adott tantárgyi tartalmak megjelenését.

Pedagógiánk ugyancsak nagy hangsúlyt fektet a **kiegyenlítő-harmonizáló pedagógiai hatás** elérésére: a személyiségen belüli (intrapersonális), különösen a képesség-, készségfejlődés terén meglévő fejlődési egyenetlenségek, diszharmóniák pedagógiai módszerekkel történő kiegyenlítésére, harmonizálására.

E célok megvalósítása érdekében ugyanolyan arányban szerepelnek a motoros-finommotoros fejlődést és a praktikus intelligenciát, a lelki-érzelmi fejlődést és az érzelmi intelligenciát, valamint a kognitív képességeket, tehát a gondolkodást és a szellemi fejlődést segítő tantárgyak.

A Waldorf-iskola a felsorolt pedagógiai célok elérése érdekében az alapképességek elsajátítását **elnyújtott** alsó **szakaszban** [1-2-3 (-4). osztály] valósítja meg, ahol lehetőség van, főképpen a számtan és az írás-olvasás tanulásban a lassabb ütemű haladásra.

A Waldorf-pedagógia nevelési attitűdje a különböző integrációs szemléletek közül az **inkluzív** formához áll a legközelebb, a következő ismérvek miatt:

Felismeri és tiszteletben tartja a tanulók közötti egyéni különbségeket, függetlenül attól, hogy azok miből erednek, és az iskolai élet mely területén jelennek meg.

Ez a szemlélet a Waldorf-iskola egész életét áthatja: megjelenik az osztálytermi munkában és a tanórán kívüli nevelési helyzetekben, a Tanári Kollégium munkájában, valamint a szülőkkel való kapcsolatban is.

Az adott korosztály fejlődési sajátosságait tartja szem előtt, ehhez rendeli az aktuális osztályfokon a tananyagot.

Szöveges értékelést alkalmaz, melyben a tanuló önmagához mért fejlődését is megjeleníti.

A teljes személyiség fejlesztésére törekszik, nem pusztán a tudás megszerzésére koncentrálna, a nevelési tanítási folyamatban is támogatja a tanulói sokféleséget.

Fontosnak tartja, hogy minden gyermek a lehető legnagyobb aktivitással vegyen részt a tanulási folyamatban.

A gyermek kiegyenlített, harmonikus fejlődésre, ilyen módon a megelőzésére fókuszál.

Fontosnak tartja a tanulást támogató környezet kialakítását, elkötelezett abban, hogy felismerje a tanulás és a részvétel akadályait és mérsékelje azokat.

Az **inkluzív értékek megteremtése** terén a Waldorf-pedagógiai antropológia az emberben a Test Lélek Szellem együttműködését látja. A Waldorf-gyógypedagógia alap gondolata, hogy a

fejlődési zavarokat, fogyatékoságokat úgy tekinti, mint az ember szellemi-lelki erői és testi szervezete között fennálló együttműködési deficitet. Ebben az összefüggésben maga az ember szellemi individualitása nem beteg vagy sérült, azonban a képességek fejlődésére gyakorolt hatását a test és/vagy a lélek sérülése, fogyatékosága folytán csak részben, hiányosan fejtheti ki. A Waldorf-nevelés, -oktatás arra törekszik, hogy a lelki és testi sérülést megsegítése, kompenzálása által mennél nagyobb lehetőséget biztosítson a gyermeki fejlődés során a szellemi individualitás számára a benne rejlő képességek kibontakoztatására.

A tanulást segítő programok és terápiák kidolgozásakor fontos figyelembe vennünk, hogy az osztálytanító általában 8 évfolyamra vállalja a gyermekek nevelését, tanítását, tehát személyes felelőssége is, hogy minden gyermek számára biztosítsa az iskolai évek alatt a lehető legteljesebb fejlődést. A szaktanárok is az osztálytanító segítségével lépnek be ebbe a tanítási-nevelési folyamatba.

Terápiás csoport létrehozásával (iskolaorvos, pszichológus, gyógypedagógus, logopédus, fejlesztő pedagógus, gyógyeuritmista, művészetterapeuta) ez a segítség hatékonyabb. A terápiás munkáról a tagok folyamatosan konzultálnak, munkájuk az osztályok rendszeres **szűrése** mellett a gyermekek felé egyénre szóló **fejlesztő foglalkozások**, a tanárok és szülők felé pedig **tanácsadás** formájában valósul meg.

A **pedagógusok továbbképzése** során az iskoláknak a munkatervben előtérbe kell helyezni azokat a tanfolyamokat, tréningeket, melyek a tanulói sokféleség támogatását teszik lehetővé. Kezdetben a különböző sérülésspecifikus érzékenyítő programokon van a hangsúly, melyek a befogadó attitűd megteremtését segítik pedagógusok és szülők körében egyaránt. Ezt követően van szükség a tanulói sokszínűség támogatását segítő módszerek, rendszerek elsajátítására kerülhet sor: pl. az inkluzív pedagógia, a differenciálás módszere, a kooperatív technikák és a projektmódszer megismerése tartoznak a legfontosabbak közé. Az előbbiekkal egyenrangú mértékben támogatandók a Waldorf-pedagógia szemléletéhez közelálló, a gyermekek megismerését megértését elmélyítő, és a fejlesztő-segítő eljárásokat bemutató továbbképzések is: pl. Extra Lesson, Bothmer-gimnasztika, ritmikus bedörzsölés, különösen ajánlottak az atipikusan fejlődő gyermekek gondozásában résztvevő gyógypedagógusok számára.

11.1. Sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztése

Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján **mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos**, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén **halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral** vagy egyéb **pszichés fejlődési zavarral** (súlyos tanulási-, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

A sajátos nevelési igényű gyermek fejlesztése-segítése négy síkon történik a Waldorf-iskolában.

1. Az SNI-gyerekek szempontjából egyrészt figyelembe kell vennünk a közoktatásban ma rendelkezésre álló, az egyes fogyatékosági területekre kidolgozott **sérülésspecifikus terápiákat**, biztosítanunk kell ezek végzéséhez a **megfelelő szakembert** (az aktuális szükségleteknek megfelelően kerül megbízásra, így lehet óraadó vagy részállású is). Ideális, ha a megfelelő szakember egyben Waldorf-pedagógiai végzettséggel is rendelkezik. Ha ez csak hosszabb távon biztosítható, akkor széleskörűen tájékozódjon a pedagógia emberképéről, az osztályfokkonkénti követelményekről. Képes legyen az iskolában az iskola fejlesztő-terápiás csoportjával való szoros együttműködésre. A sérülésspecifikus ellátás a nemzeti köznevelési törvény által szabályozott módja a különböző fogyatékosági területekre nézve a következő:

- **mozgássérültek esetében:** mozgásnevelés (szomatopedagógus), gyógytorna (gyógytornász), konduktív pedagógiai megsegítés (konduktor);

- **látássérültek esetében:** látásnevelés (tiflopedagógus, látássérültek pedagógiája szakos gyógypedagógus), aki az érzékszervi fejlesztés mellett az információ felvétel és a tanulási folyamatok megsegítését is végezheti;
- **hallássérültek esetében:** hallásnevelés és beszéd- és nyelvi fejlesztés (az előbbi szurdopedagógus vagy hallássérültek pedagógiája szakos gyógypedagógus, utóbbit e mellett logopédus is végezheti);
- **tanulásban akadályozott** tanuló kognitív és tanulási képességeinek fejlesztése (oligofrén pedagógia vagy tanulásban akadályozottak pedagógiája szakos gyógypedagógus végezheti, egyéb járulékos megsegítésüket pl. olvasás-, számolászavar logopédus is végezheti);
- **beszéd fogyatékos** tanuló beszéd- és nyelvi fejlesztése, valamint az írott nyelvi zavar kezelése (logopédus vagy logopédia szakos gyógypedagógus végezheti);
- a **megismerő funkciók** vagy a **viselkedés** fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő tanulók sérülésspecifikus fejlesztése magában foglalja a megismerőfunkciók direkt vagy indirekt fejlesztését, valamint különböző, szintén direkt vagy indirekt viselkedésmódosító terápiákat, diszkalkúliások esetében a diszkalkúlia terápiát (elsősorban pszichopedagógus, vagy pszichopedagógia szakos, de egyéb más szakos gyógypedagógus is képesített ezek elvégzésére).

2. A Waldorf-pedagógia emberképével jól együttműködő más, nem sérülésspecifikus, ugyanakkor a személyiségfejlődés egészére különböző szinteken ható **segítő-fejlesztő-terápiás** (zömében nemzetközileg elismert, jogvédelem alatt álló) eljárások bevonására is szükség van, a prevenció, az életminőség javítása és a következményes fejlődési hátrányok leküzdése érdekében.

Waldorf-iskolákban jelenleg használt, a Waldorf-pedagógia emberképére épülő eljárások rövid leírása:

Az **antropozófus orvoslás** (célszerű, ha a Waldorf iskolában az iskolaorvos ezzel a szemlélettel rendelkezik) egységben látva a testi- a lelki- és a szellemi fejlődést, segít a gyermek életfolyamatainak és kognitív- valamint tanulási folyamatainak összefüggéseit felismerni, megmutatja a szükséges beavatkozások irányát és kijelöli azok célját, figyelemmel kíséri diagnosztikus munkája során a fejlődésben bekövetkezett változásokat, szükség esetén javaslatot tesz a terápia módosítására.

Az **Extra Lesson fejlesztő eljárás** indirekt módon, mozgás-, rajz- és festésgyakorlatok segítségével fejleszti a szenzomotoros rendszert, a szenzoros integrációs képességet, ezáltal a kognitív képességeket, melyek együttesen a tanulási teljesítmények javulásához vezetnek. Hatékony eljárás tanulási és/vagy viselkedési zavarok esetén. Specifikus feladatai az egyes életkoroknak megfelelő bontásban jelennek meg a következő területeken: mozgáskoordináció, testtudat és térészlelés, finommotorika és vizuomotoros koordináció, vízszintes- és függőleges középvonali sorompó oldása, dominancia erősítés.

A **Gyógyeuritmia** a beszédhang-képzés mozgásmechanizmusainak metamorfózisait az egész test mozgásaira terjeszti ki. A törzssel és a végtagokkal végzett speciális, tudatosan felépített ritmizált mozgások a vérkeringés az anyagszere- és a légző-rendszer fiziológiai és funkcionális folyamataira és az idegrendszeri folyamatokra hatnak. Így hatékonyan oldja a másodlagos pszichés tüneteket: pl. a szorongást, az agressziót a kényszerességet és a hangulatingadozást.

Segítséget nyújt a gyermeknek a tér és az idő átlátásához, ezért minden olyan esetben jó eredménnyel használható, amikor a tanulási- és/vagy viselkedési nehézségek mögött a testtudat, a mozgáskoordináció, a térészlelés és a ritmikus képességek fejlődési zavara figyelhető meg. A kognitív funkciók közül leginkább a figyelemkoncentrációt az észlelést és az emlékezetet fejleszti.

A **Művészet- vagy művészeti terápia** a lelki erők harmonizálásának eszköze a Waldorf-pedagógiában. A mentálhigiénés jellegű kezelés a magatartási nehézségek és a másodlagos pszichés sérülések kezeléséhez különböző képzőművészeti technikákat használ fel, mint a festés, a pasztell- és a szénrajz, a formarajz, a dinamikus rajz és a plasztika. A gyermek a terápiás ülések során tematikus alkotási folyamatban vesz részt, eközben a feldolgozásra kerülnek a feszültségek, az átélt traumák és a magatartási problémák.

A **Helios mozgásterápia** a Waldorf-iskolában használatos Bothmer-gimnasztika terápiás szemléletű felerősítése. Fő alapelve, hogy a bennünket körülvevő tér megértésével és átélésével, elérhető a mozgás gyógyító eszközként való felhasználása. A gyógyító mozgás közvetlenül hat a fizikai testre, építő és kiegyensúlyozó hatással van a viscerális rendszerre (életérzék) és erősíti az Én-tudatot. Részei: Bothmer-gimnasztika gyakorlatok, koncentrációs-, ritmus-, ügyességi-, koordinációs gyakorlatok, játékok, atlétikai elemek, képzeletfejlesztő játékok. A mozgáson keresztül, a fizikai testen és testtel dolgozva igyekszik e módszer visszaállítani az ember, mint testi, lelki, szellemi lény egyensúlyát. A gyakorlatok lehetséges kiegészítője a Pressel-masszázs.

A **Ritmikus masszáz**s (Hauschka-féle) elvi háttérben az anyagcsere-végtagrendszer, ritmikus rendszer és ideg-érzékszervi rendszer egysége áll. A nedvkeringés ritmikus stimulálásán keresztül a szervezet fiziológiás kiegyenlítő-harmonizáló folyamatait támogatja. Elősegíti a gyermeki figyelem befelé (az interoceptív folyamatok felé) fordulását. Ezáltal egy önmagában megnyugvó folyamatot indít el, harmonizálva a testi-és lelki működések kapcsolatát. Különösen hatékony különböző viselkedészavarok kezelésében.

3. A Waldorf-pedagógia preventív szemléletű, kiegyenlítő hatású pedagógia, nagy hangsúlyt fektet az intraperszonális képességek kiegyenlített fejlődésére. Ezen hatások részletes leírását a tanterv preambuluma tartalmazza. Az SNI gyermekek szempontjából fejlesztő és rehabilitációs hatásúnak minősülnek mindazok a főoktatásbeli és szakórai elemek, melyek szolgálják: pl. a szenzomotoros rendszer, a szenzoros integráció fejlődését, a lelki-érzelmi fejlődést a praktikus intelligencia vagy a kognitív folyamatok fejlődését. Így a szaktanárok saját tantárgyuk óráin is végezhetnek **kiegészítő rehabilitációs tevékenységet**, ha kellően differenciálják a feladatadást, maximális figyelemmel az SNI-gyerekekre.

4. Waldorf osztálytanító és a gyermek különleges kapcsolata folytán az eddig említett eljárások egyrészt támogatják az osztálytanítót az SNI gyermek tanórai szükségleteinek maradéktalan kielégítésében, másrészt maga **az osztálytanító végzi a gyermek korrepetálását, tantárgyi felzárkóztatását**, hiszen ő ismeri a legjobban az adott gyermek tanulási stratégiáit, tanulási teljesítményeit. Erre a tanterv biztosítja a gyakorlóórák rendszerét.

11.2. Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók fejlesztése

Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan **jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd**, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.

A megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő tanulók igen eltérő kognitív és tanulási képességekkel bírnak.

A **figyelem- és/vagy aktivitászavart** (ADD, ADHAD) mutató tanulók problémái általában szenzomotoros szinten, az észlelés és a feldolgozás területén a legkifejezettebbek. Nem tudják a környezetük ingereit szelektálni, valamint rendezni. Úgy is mondhatnánk, túl sokat

észlelnek, nem tudnak választani, ezért esetleges, hogy melyik észlelet kerül a kognitív folyamatok feldolgozásáig és melyik nem. S mivel a kognitív folyamatok feldolgozási kapacitása véges, ez főképpen a figyelmi és az emlékezeti működésekben okoz zavart. A figyelmük könnyen elfárad, főképpen osztálykörnyezetben, ahol nem csak a tanulási folyamat ingereit kell felvenniük, míg kiscsoportos és egyéni helyzetben meglepően jól teljesítenek. A tanórákon tehát **végletekig formált, és belátható mennyiségű információt** kell kapniuk, ez növeli a feldolgozás valószínűségét. Figyelmük irányítását is időről időre segíteni szükséges, mert, bár gondolkodási folyamataik általában jók, nem ritkán átlag feletti, figyelemtartási és/vagy impulzivitási problémáik miatt nem tudnak végighaladni a kívánt gondolatmeneten. Ez nem csak fáradttá, hanem türelmetlenné, esetleg agresszívvá is teheti őket. Az impulzivitás **alacsony monotóniátűréssel** is járhat, ezért célszerű a tanórán az egyes feladatok dinamikus váltását, vagy a feladat-megoldási módok sokszínűségét biztosítanunk. Az impulzivitás másik velejárója egy erős teljesítményingadozás, ez az **idegrendszer fokozott fáradékonyságával** függ össze. A szokatlanul gyenge teljesítményt kiválthatja az időjárás, vagy a hosszú tanulmányi időszak vége felé bármilyen „túlcsorduló inger”, esetleg szociális és/vagy kommunikációs nehézségek. Bár ezek a gyermekek általában teljes nyelvi kódot használnak, mégis gyakran rosszul észlelik társaik nonverbális vagy verbális jeleit, így szokatlanul reagálnak azokra, ezért főleg szociális kapcsolataik fönntartásában igényelnek segítséget.

A tanulási teljesítmények problémájával leggyakrabban írott nyelvi zavar(diszlexia) és a diszkalkúlia esetén találkozunk.

A **diszlexiás** gyermek írottnyelvi képességei jóval gyengébben és másképpen fejlődnek, mint egykorú társaiké. Nem vagy csak **nehezen képes az írott nyelvi jeleket dekódolni**, hangzókra, szavakra váltani. Másik nehézsége, hogy a dekódolás folyamatát nem követi az információ szintetizálása, azaz nem érti meg vagy csak **igen lassan képes feldolgozni az olvasottak tartalmát**. Ez főképpen az olvasástanulásban, a szövegértésben és a helyesírásban jelenik meg, azonban érintheti a szövegalkotást és áttételesen mindazokat a közismereti tantárgyakat, melyek döntően olvasásos tanulásra épülnek. Ugyanakkor sok esetben támaszkodhatunk az ilyen tanulók **fejlett képi látására**, az egészet globálisan átlátó szemléletére és kreativitására egyaránt, mely sajátos tanulási utak kifejlesztését teszi lehetővé, de ezt a folyamatot a terapeutáknak és a tanároknak is hatékonyan támogatniuk kell.

Diszkalkúlia a matematikai gondolkodás zavara. Tiszta formájában a matematikai dekódolás nehézségét és a matematikai gondolkodás gyengeségét jelenti. Nehézséget okoz nem csak a számjegyek felismerése, de a számfogalmak, a helyiérték, a műveletek és a matematikai összefüggések (pl. arányok, törvények) megtanulása, megértése. Súlyossága igen eltérő lehet, de mindenképpen az életkorilag elvártnál jelentősen **alacsonyabb számkörben és absztrakciós szinten** képesek csak a feladatok megoldására. Ez a nehézség nem csupán a számtan órákon, hanem más szakórákon is megjelenik: pl. évszámokkal, időiséggel, arányokkal, egyéb számossággal kapcsolatos ismeretek elsajátításakor.

11.2.1. A tanulási nehézségekkel küzdők segítése

A gyerekek túlnyomó többségének továbbtanulási esélye, műveltségük várható szintje az általános iskolából kilépve attól függ, hogy a gyermek milyen fejlettségi szinten kezdi meg tanulmányait az első évfolyamon, és a továbbiakban milyen képességekkel, készségekkel, jártasságokkal rendelkezik a tanuláshoz és egyéb ismeretszerzéshez. Ezt legoptimálisabban a kisiskolás korban lehet kialakítani (képességfejlesztés).

A fejlesztés célja:

1. A fejlesztés legfontosabb célja a **személyiségfejlődés segítése**, boldog, egészséges, ember nevelése.

Pozitív énkép, jó kommunikációs képesség
Idegrendszer fejlődésének biztosítása
Mozgásfejlődés
Érzelmi élet fejlődése
Beszéd fejlődése
Érzékszervek fejlődése
Prevenció, reedukáció

2. Ugyancsak fontos a **részkéesség zavarok megszüntetése**.
Figyelem-, viselkedési-, tanulási zavarok csökkentése
Egészséges működéssel való ellensúlyozás (korrekció, kompenzálás)

3. Az osztállyal, társakkal való együtt haladás érdekében **bővíteni kell a fejlesztést igénylő tanuló ismereteit**.
Iskolai szerepeknek, elvárásoknak való megfelelés

A fejlesztés fő területei:

Nagymozgások

- kúszás, mászás, járás, futás, ugrások, dobás, szökellések, önazonosság, testfogalom, testséma, testi egészség

Szenzomotoros integráció (éző-érzékelő idegi szabályozás összhangja)

- egyensúly, ritmus, téri- és idői tájékozódás, reakcióidő növelése, taktilis érzékelés, téri orientáció, oldaliség

Perceptuomotoros készség (érzékelő-észlelő mozgások)

- a halláshoz és a látáshoz kapcsolódó érzékelő-észlelő mozgásfejlesztések, hallási diszkrimináció, hang-szó-szöveg összefüggése, szerialitás, vizuális diszkrimináció, szemmozgás koordináció, alak-háttér megkülönböztetése, vizuális emlékezet, finommozgások vizuomotoros koordinációja, térbeli formaészlelés, azonosságok–különbözőségek meglátása, vizuomotoros integráció

Személyiségfejlesztés

A foglalkozások légköre, az életkori sajátosságok figyelembevétele, a játékosság mind hozzájárulnak a jótékony cserehatáshoz mely végső soron a pszichomotoros és a motoros-pszichés kiegyensúlyozott fejlődést eredményezi.

A személyiség fejlesztésekor fontos figyelembe venni a fejlesztőpedagógus személyiségét is.

Tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő további programelemek:

Diszgráfia, diszlexia esetén

Célok:

Az írás, olvasás elsajátításának, tanulási zavarainak csökkentése, ha lehet megszüntetése.

Az elmaradások mielőbbi felismerése, korrigálása.

Súlyosabb esetekben speciális szakemberhez kell juttatni a gyerekeket (pszichológus, logopédus, szakorvos, a szakértői bizottság szakemberei stb.).

Feladatok:

Diagnosztizálás, okok feltárása (logopédus, pszichológus).

Diszgráfia, diszlexia korrekciója:

a fejlesztő pedagógus terápiás foglalkozásai, mozgásfejlesztés, írástechnikai gyakorlatok (betűelemek, rajzok stb.), betűkapcsolási gyakorlatok,

térbeli tájékozódás,
kommunikációs képesség fejlesztése, korrekciója.

Logopédiai foglalkozások:

artikulációs gyakorlatok,
akusztikus gyakorlatok (utánzás, térbeli tájékozódás),
összeolvasás, olvasástechnika fejlesztése,
intonáció,
képzeletfejlesztés,
szövegértés fejlesztése.

Diszkalkúlia esetén

Célok:

A nehézségeket előidéző okok enyhítése, megszüntetése.

A tünet intenzitásának csökkentése.

A lemaradás korrigálása.

Legyen képes a gyermek a matematikai gondolkodás elsajátítására korosztályának megfelelően.

Feladatok:

Diagnosztizálás, okok feltárása.

Diszkalkúlia korrekciój:

korrigáló korrepetálás egyéni foglalkozással (méret, mennyiség, számfogalom kialakítása),

logikus gondolkodás fejlesztése (következtetések, ok–okozat stb.),

a sikertelenség, a kudarcélmény minimálisra csökkentése,

az értéshez szükséges szókincs biztosítása,

megértés gyakoroltatása (elemzés, összehasonlítás),

figyelem korrekciója (memóriafejlesztés),

önkontroll fejlesztése, kialakítása (önértékelés).

Módszerek:

Életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó (egyéni fejlesztés, korrepetálás, órai differenciálás, tréning, relaxáció) lehetőség szerint **játékos**, az **érzelmi motivációra** építve kerülnek kialakításra.

A fejlesztésbe bekerülők köre:

Azon tanulók, akik az intelligencia szintjük alapján elvárhatóan lényegesen **alacsonyabb tanulási teljesítményt** mutatnak.

A tanulási képességeket vizsgáló szakértői bizottságok tanulási képességvizsgálata alapján **részképeség zavarokkal, tanulási nehézséggel**, illetve másodlagosan kialakuló **magatartási zavarokkal** küzdenek.

A fejlesztés tartalmilag kiterjed mindazon részterületekre, amelyeket a szakértői bizottság megjelöl (mozgás, testséma, téri orientáció, percepciófejlesztés, stb.).

11.2.2. Beilleszkedési és magatartási zavarokkal küzdők segítése

Az iskolai nevelő-oktató munkában a tanulási zavar vagy a tanulási nehézség magatartászavarral és a szociális hátránnyal gyakran együtt jelentkezik, egymással szoros kölcsönhatásban van.

A beilleszkedési zavarok okai:

1. Pszichés zavarok állnak a probléma hátterében (önértékelési zavar, gyenge fékrendszer, konfliktuskezelési deficit, sérülékeny kudarcűrő képesség, tolerancia hiány, szabálytartás hiánya), illetve különböző kompenzációs mechanizmusok, mint projekció, elfojtás,

agresszivitás, stb.

2. Tanulási nehézségek váltják ki a problémát (percepció-dyslexia, dysgrafia, figyelem-hiperaktivitás, kommunikáció-autisztikus jelek, a szenzomotoros mozgás fejletlensége, csak szekunder jellegű memória).

3. Rossz vagy hiányos szocializáció okozza a problémát (túlzott engedékenység, szeretet- és figyelemhiány, túlzott elvárások stb.)

A további célok csak az okok (részleges) elhárításával érhetőek el, ennek megfelelően a fenti csoportok mindegyike számára más-más feladatok adódnak.

Fő célunk minden gyermek számára lehetővé tenni az optimális intellektuális és érzelmi fejlődést, a testi–lelki és szociális kibontakozást, hogy belső harmóniában, önmagával és környezetével egyensúlyban éljen.

Célok és feladatok:

1. . Pszichés zavarok esetén:

Az adott diszfunkció csökkentése, esetleg megszüntetése, továbbá a korábbi fejlődési szakaszban gyökerező hiányosságok és torzulások feltárása, rendezése, újratanulása.

Érzelmi életük egyensúlyban tartása, sikereik és kudarcaik egészséges feldolgozásának segítése.

A kompenzáló magatartásformák elhagyása.

Feladatok:

Az **okok** (diszfunkció) **felkutatása** különböző diagnosztikai módszerekkel (pszichológus).

A **diszfunkció kezelése** megfelelő terápiákkal:

-személyiségfejlesztés

egyéni és csoportos tanácsadás

relaxáció

kognitív terápiák (Coping Cat) elsődleges és másodlagos kontroll erősítése program (PASKET)

-kommunikáció

szerepjátékok

szerepátétel

szituációs játékok

2. Tanulási zavar esetén:

A tanulási nehézség csökkentése vagy megszüntetése (ez feltételezi az ezt kiváltó ok megszüntetését).

Feladatok:

Beszédfejlesztés logopédus segítségével, arány- és hangsúlyeltolódás alkalmazása, illetve a környezet pontos észlelésén és tapasztalásán alapuló fejlesztés.

A tanulási zavart kiváltó **okok felderítése és kiküszöbölése** a fejlesztő pedagógus által.

Képesség és készség szint **felmérés**.

Fejlesztő, felzárkóztató programok kidolgozása személyre szabottan, részleges kiemeléssel, arány és hangsúlyeltolódással.

A támasztott **követelmények pontos, objektív meghatározása** az egyén lehetőségeihez mérten.

A **teljesítményorientáltság csökkentése**.

Valamennyi apró, pozitív irányba történő **változás megerősítése**.

A negatív kompenzáló magatartás ignorálása, más **kompenzálási lehetőségek feltárása**.

A tanulási zavarokkal küzdő tanulók **speciális szakemberekhez** történő irányítása (szakértői bizottságok, orvosi intézmények).

3. Rossz vagy hiányos szocializáció esetén:

Mivel a problémák rendszerint a korai szocializáció rendellenes tanulási folyamatából, illetve a családi diszfunkciókból, vagy a szűkebb környezetből erednek, ezért a problémából adódó zavarokat csupán csökkenteni tudjuk, de megszüntetni nem.

Célunk tehát a kompenzálás és a kooperáló szülők segítése a nevelési kérdésekben.

Feladatok:

Fontos, az életkori sajátosságok ismeretében, az iskolás gyermektől elvárható **viselkedésformák**, és a még nem követelhető kontroll szétválasztása.

Pontos meghatározása annak, **amit elvárunk** a gyermektől és ennek a gyermek számára jól érthető (életkorának megfelelő) közlése.

Feladatunk a pozitív modellnyújtás, a **pozitív megerősítés** és a minősítés.

A gyermekben rejlő pozitív értékeknek kiaknázása.

Az **anyanyelvi fejlettség** alacsony szintjén (hibás ejtés, szegényes szókinccs, a szövegemlékezet fejletlensége) való változtatás.

Oldott, bensőséges, **szeretetteljes légkör** megteremtése, a közösség megtartó szerepének erősítése.

11.3. Az egyéni és csoportos fejlesztés megvalósulása iskolánkban

A tanórákon az osztálytanító, ill. a szaktanár kihasználja és alkalmazza a képességfejlesztés tantárgy adta lehetőségeit. Szükség szerint egyéni feladatokat ad.

Fejlesztés tanórán:

differentiált egyéni foglalkozások

kooperatív módszerek alkalmazása

részképesség zavarokkal küzdő gyerekek egyénre szabott, személyre szóló képességfejlesztése

Fejlesztés tanórán kívül:

a tananyag egyénre szabott módon való begyakorlása

hiányok pótlása korrepetálásokon

A fejlesztés területei:

A különböző képességek fejlesztése a valóságban soha **nem különíthető el egymástól**. A nevelési folyamatban csupán más-más képesség fejlesztésére kerül a hangsúly, de az egyidejűleg valamennyi képességre hatást gyakorol.

Kognitív képességek fejlesztése

A tanulásban akadályozott gyermekek a kognitív képességek fejlődésében különböző mértékű elmaradást mutatnak. Ez csökkenthető a kognitív képességek rendszeres fejlesztése útján, amelynek főbb területei:

-érzékelés, észlelés

-figyelem, megfigyelés

-emlékezés

-alkotó fantázia

-tanulási technikák

Kommunikációs képességek fejlesztése

Fontos, hogy a fejlesztést igénylő gyerekek olyan segítséget kapjanak ezen a területen, hogy társaikkal és tanáraikkal megfelelő viszonyt tudjanak kialakítani a mindennapi élet során.

Főbb területei:

-verbális, nonverbális, írásbeli közlés

-kommunikációs formák értelmezése

-kommunikációs ismeretek

Motoros fejlesztés

Célja a gyermek általános testi fejlődésének elősegítése, a mindennapi élet praktikus feladataihoz szükséges mozgások fejlesztése és gyakorlása, a helyes beszédartikulációhoz és az iskolai tanuláshoz szükséges finommozgások kialakítása.

Főbb területei:

- saját test észlelésének és tudatának fejlesztése
- nagymozgások
- finommotorika, grafomotorika
- cselekvéstervezés, cselekvésirányítás

Kreativitás fejlesztése

Célja az utánzáson, mintakövetésen, az emlékezésen alapuló tanulás eredményeiből kiindulva az individuuum egyedi, megismerő, érzés- és cselekvésbeli tulajdonságainak megjelenítése a gondolkodási folyamatokban és a létrehozott produktumokban. A kreativitás nevelésében kiemelkedő szerepet játszanak a művészeti tevékenységek.

Főbb területei:

- vizuális nevelés
- zenei nevelés
- kreatív drámajáték
- bábjáték

Tér és idő orientáció fejlesztése

Célja, hogy elősegítse a térben és időben való tájékozódást, az értékek személyes rangsorának kialakulását, a csoportok, szervezetek struktúrájának és működésének áttekintését, a társadalmi élet normáinak, szabályainak, törvényeinek ismeretét, be nem tartásának konzekvenciáit.

Főbb területei:

- időélmény
- téri tájékozódás

Szociális viselkedés nevelése

Célja, hogy elősegítse a felnövekvő gyermek számára a személyközi kapcsolatokból származó élmények feldolgozását, a kapcsolatok kialakítását, részvételt a szociális aktivitásban, tájékozódást a különféle szociális struktúrákban és mindezek segítségével hozzájáruljon a gyerek - életkorának megfelelő - identitásának, önismeretének kialakulásához. A tanulásban akadályozott gyermekek szociális képességeinek fejlődését elsősorban az hátráltatja, hogy egyéb képességterületeken mutatott gyengébb teljesítményei miatt olyan visszajelzéseket tapasztal a környezet részéről, amelyek elbizonytalanítják, csökkentik szociális akciókban való részvételi késztetését.

Főbb területei:

- alapvető erkölcsi normák, viselkedési minták
- biztonságot nyújtó szokások
- felelősség érzésének kialakítása
- kapcsolat és együttműködés

A gyógypedagógus a fejlesztést **egyéni vagy kiscsoportos foglalkozásokon végzi**. Itt képességfejlesztő játékokkal, gyakorlatokkal bontakoztatja ki a gyermekek képességeit, melyek indirekt módon tantárgyi tudásukat is bővítik. A **gyakorlás folyamatos**, nem epochális jellegű. A gyógypedagógus epochánként minimum egyszer **részt vesz a főoktatáson**. Ezzel megteremtődik az osztályos munka és az egyéni fejlesztés közötti kapcsolat. Látja benn az osztályban a gyermeket, kapcsolatát osztálytársaival, tanárával, felméri erősségeit, hiányosságait, a fejlesztendő területeket. Ez a kiindulási pontja a fejlesztő foglalkozásnak, amely egyénre szabott és mindig aktuális. Szükség lehet arra, ha a diák

egyedül nehezen halad, hogy végigkövessen vele a gyógypedagógus egyes epochákat az órákon, ill. bizonyos epochák vagy egy része helyett egyéni foglalkozások legyenek. Az osztálytanító és a gyógypedagógus, ill. a terápiás csoport kéthetente **megbeszélnek a gyermek haladását és elkészítik egyéni fejlesztési programját.**

A fejlesztő pedagógus heti 12 órában egyéni vagy csoportos fejlesztést végez. A fennmaradó heti 10 órát osztályfelmérésekre, konzultációkra, egyéni felmérésekre, szülőkkal való beszélgetésekre, iskolaorvosi vizsgálaton való részvételre, saját fejlesztő munka kidolgozására, hospitálásokra fordítja. **Osztályfelmérés** történik az év során 1. 2. 6. osztályban és egyéni olvasásfelmérés a 3. osztályban.

A fejlesztés hónapokra lebontott ütemterve:

Szeptember:

Hospitálás az osztályokban, a már meglévő gyerekek és a még nem fejlesztett gyerekek felmérése, a már meglévő gyerekekkel a munka elkezdése szeptember 2. hetében, az új gyerekekkel szeptember 3. hetében.

Október:

Egyéni fejlesztés, difer-mérés, iskolaorvosi vizsgálat.

November:

Egyéni fejlesztés és az 1. osztály felmérése.

Konzultáció az osztálytanítóval, és az iskolaorvos szakvéleményének figyelembe vételével esetleges egyéni vizsgálatok elvégzése.

December:

Az ünnepek miatt, csak konzultáció és egyéni/csoportos fejlesztés folyik.

Január:

Egyéni/csoportos fejlesztés, hospitálás osztályokban.

Féléves összegzés elkészítése az egyénileg/csoportosan fejlesztett gyerekekről.

Gyógypedagógus beszámolója a tanári konferencián.

Korrepetáló beszámolója az osztálytanító felé.

Logopédus féléves összegzése.

Fejlesztő pedagógus saját feljegyzéseinek összegzése.

Február:

Egyéni/csoportos fejlesztés.

Március:

Egyéni/csoportos fejlesztés és a 2. osztály felmérésének elkezdése osztályszinten.

A fejlesztő csoport konzultációja, beszámoló az elmúlt időszakról.

Konferencia beszámoló az elmúlt időszakról.

Április:

A 3. osztály olvasási szintjének felmérése egyénileg.

Egyéni/csoportos fejlesztés.

6. osztály felmérése tudás, és képességek alakulása terén.

Május:

Egyéni/csoportos fejlesztés.

A felmérések lezárása, konzultáció osztálytanítókkal, szülőkkal, fejlesztő pedagógusokkal.

Összegzés az 1. 2. 3. 6. osztályról.

Június:

Az egyén/csoportos fejlesztések lezárása, összegzése.

Konzultáció a fejlesztő csoporttal, jövő évi munka megbeszélése.

Konferencia beszámoló az éves munkáról.

Szülőkkal való személyes beszélgetés.

Írásbeli összegzés elkészítése az egyéni fejlesztésekről.

Az év során az osztálytanítók „átadják” a gyermeket az ő fejlesztési idejében a fejlesztő pedagógusnak, illetve azt az anyagot, amiről hiányzott a gyermek, segítenek bepótolni.

A fejlesztő csoport 3 havonta konzultációt tart: szeptemberben, decemberben, márciusban és júniusban, amikor közösen visszatekintenek az eltelt időszakra.

A fejlesztendő gyerekek fejlesztési idejének meghatározása: 1. 2. 3. osztály csak tanítási idő alatt, a többi osztály esetében lehet a tanítás utáni időben (14.00-16.00).

Együtműködés a szülőkkel:

A fejlesztést igénylő gyermek szüleinek aktivitása, **együtműködési készsége** meghatározó az együttnevelés sikerében. Fontos, hogy a szülők elfogadják gyermekük másságát, tisztában legyenek a fejlesztés irányával és eredményeivel, beszélhessenek örömeikről és problémáikról, segítséget kérhessenek és kaphassanak. Célszerű a terápiás csoport munkájába is **bevonni őket**.

Ugyanakkor a kollegáknak és az osztálytársak szüleinek **beleegyezése, egyetértése** is szükséges az együttneveléshez.

Segítő kapcsolatok:

- Nevelési Tanácsadó
- Gyermekjóléti szolgálat
- Családgondozó
- pedagógiai szakszolgálatok

Tárgyi feltételek:

- 1 asztal
- 4 szék
- 1 tükör,
- 1 szivacsmatrac,
- labdák (3 ping-pong, 2 tenisz, 1 gumi, 1 kenguru, 1 ugráló)
- 10 üveggolyó
- 3 babzsák
- 3 olló
- 3 papírragasztó
- papírok (színes, selyem, krepp,karton, rajz, akvarell)
- festékek (tempera, üveg-, ruha-, arc-)
- 4 ecset
- 8 méhviaszkréta
- 20 méhviasz rudacska
- 5 cs. 12 színű színes ceruza
- agyag
- gipsz
- 4 cs. 6 színű méhviaszgyurma
- hurkapálcika
- vékony és vastag spárga
- 3 cs. zsenília-drót
- gyűjtött termények
- fonalak (gyapjú és pamut)
- 3 cs. apró gyöngy
- 1 cs. szívószál
- botok

1 egyensúlyozó deszka
2 hulahopp karika
1 szappan
parafadugó
1 dob. faépítő-játék
2 puzzle
5 kesztyűbáb
memory
liszt, só, cukor, fűszerek
hangszerek (1 dob, 1 csörgő, 1 xilofon)

11.3. Kiemelten tehetséges tanuló tehetséggondozása

Kiemelten tehetséges gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy **speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik**, és felkelhető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség.

Bármely társadalmi rétegben született gyermekről megállapíthatjuk a vele született vagy tanult tehetséget. Az esélyegyenlőség csak abban az esetben valósulhat meg, ha a kedvezőtlen helyzetben élő, jó adottságokkal rendelkező gyermekek minél hamarabb hozzájuthatnak adottságaik, képességeik kifejlesztésének a lehetőségeihez. A speciálisan szervezett, céltudatos munkával, speciális gondozással és feltételekkel a kiemelkedő képességek fejleszthetők. Ahányféle emberi adottság és képesség van, annyi fejleszthető tehetséggé, s szinte **ahány ember, annyi tehetséges ember** is van.

A tehetséggondozás az iskolai oktatás egyik lényegi kérdése. Erre kötelez minket a világban elszórtan élő magyar származású tudósok öröksége is.

A Waldorf-iskolában a tanító és a gyermek intenzív, személyes kapcsolata biztos alapot szolgáltat ehhez. A tanítás során az osztálytanító tiszta képet kap a tanulók kiemelkedő képességeiről -**tudományos tehetség, vezetői tehetség, pszichomotoros tehetség, művészi tehetség**- és egyéni differenciálással, a többi szaktanár és a fejlesztő pedagógus bevonásával kidolgozza a tehetséggondozás lépéseit, bevonva ebbe a szülőket és a környezetet is.

Célok és feladatok:

Legfontosabb feladatunk idejében **felfedezni a gyermekek speciális képességeit** (óvodai vélemények, tanárok megfigyelései, szülők, környezet véleménye stb.), és készségeiket ennek megfelelően **sokoldalúan fejleszteni, kibontakoztatni**.

Célunk az **esélyegyenlőség biztosítása** valamennyi tehetséges gyermek számára társadalmi hovatartozástól függetlenül. Meg kell próbálnunk kompenzálni a családi és anyagi háttér hiányosságait.

A tehetséggondozás csak a **család támogatása** mellett lehetséges, ezért fontosnak tartjuk az érintett családok intenzív bevonását a tehetséggondozásba.

A tehetséggondozás feltételei:

- megfelelő, támogató légkör megteremtése,
- motiváció, a pedagógus ösztönző attitűdje,
- bizalom (tanárok, szülők, osztálytársak)
- megfelelő szervezeti strukturáltság.

A tehetséggondozás formái:

- gyermekmegbeszélés a tanári konferencián,
- egyéni képességekhez igazodó tanulás megszervezése,
- a tanítási órán differenciált feladatok biztosítása,
- egyes anyagrészekkel való elmélyültebb foglalkozás,
- projekt készítés, gyűjtő- és kutatómunkák,

- kiemelt egyéni feladatok,
- tehetséggondozó tanórán kívüli foglalkozások
- érdeklődés alapján szerveződő szakkörök (színhátszó, kézműves, zsonglőr, néptánc, természetismeret stb.)
- a témában kiemelkedő személyek bevonása (mester-tanítvány kapcsolat),
- pályázatokban való részvétel,
- képzőművészeti kiállítások, bemutatók,
- vetélkedők, versenyek az életkornak megfelelően,
- középiskolai előkészítők,
- szaktáborok, sporttáborok, vándortáborok, nyelvi táborok, erdei iskolák,
- önköltséges tanfolyamok szervezése (lovaglás, hangszeres zenetanulás stb.).

Iskolánkban a tehetség gondozása **nem egyoldalú fejlesztést** jelent. A legfontosabb szempont mindig a gyermek **személyiségének harmóniáját, egyensúlyát, egészségét szolgálni.**

11.4. Hátrányos helyzetű tanulók segítése

Hátrányos helyzetű az a gyermek, aki nehéz körülmények között élő családból származik és szociális helyzete miatt rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesül.

Célok és feladatok:

Az iskola pedagógusai a tanulók anyagi és/vagy szociokulturális **hátrányos helyzetét feltárják**, majd ennek **enyhítésére, megszüntetésére javaslatot tesznek**, szükség szerint bevonva ebbe a munkába a gyermekvédelemmel foglalkozó szakszolgálatok segítségét is.

Az osztálytanító és a Tanári Kollégium javaslata alapján az iskolaképviselő kezdeményezi a fenntartónál a gyermek anyagi támogatását és felkeresi a **gyermekvédelemmel foglalkozó szakszolgálatokat.**

Szociális hátrányok kiegyenlítésére délutáni napközis foglalkozással, reggeli ügyelettel, a befizetési díjak szociális támogatásával és egészségügyi szűrővizsgálatok kezdeményezésével, az egészségügyi szolgálattal együttműködve törekszünk.

Az osztálytanító a fejlesztő pedagógussal együtt megtervezi a gyermek **egyéni foglalkoztatását, képesség kibontakoztató felkészítését.**

Hátrányos helyzetű tanulókról nyomon követő nyilvántartást vezetünk, meghatározva abban azokat a fejlesztéseket, támogatásokat, amelyek a gyermekek egyéni személyiségfejlesztéséhez szükségesek.

Gyermek és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok:

Az iskola Tanári Kollégiuma a mindennapi nevelő-oktató munka részeként fontos feladatának tekinti a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokat. Az ifjúságvédelemmel összefüggő problémák feltárásában, kezelésében, a tanulók egészséges fejlődését veszélyeztető körülmények kiszűrésében, megelőzésében és megszüntetésében részt vállal.

A gyermekek felvételénél alaposan megismerkedünk mind a gyermekkel, mind a szülőkkel. Feltérképezzük a **család szociális viszonyait, szokásaikat, a szülők nevelési elveit**, esetleges problémáikat.

Az első 8 évben az osztálytanító van együtt legtöbbet a gyerekekkel, jól **ismeri őket**, folyamatosan **figyelemmel kíséri** a gyermekek állapotát. Havonta találkozik a szülőkkel a szülői esteken, családlátogatást végez.

Az osztálytanító a szaktanárokkal is szorosan együttműködik. Ha valamelyik gyermeknél olyan problémát tapasztal, amit **egyedül**, ill. az **osztálykonferencián** nem tud kezelni, akkor a Tanári Konferenciától **gyermekmegbeszélést** kér. A kollégák saját tapasztalataik alapján

megoldási javaslatokat tesznek, mi segíthet a gyermeknek.

Ha az osztálytanító a gyermekeknél olyan problémát lát, ami gondozási, életviteli nehézségekre vezethető vissza, akkor **meglátogatja a családot**, vagy a szülőket hívja be az iskolába. Azokban az esetekben, ha a gyermekmegbeszélés, illetve a szülőkkel való beszélgetés nem vezet megfelelő eredményre, akkor **iskolán kívüli szakember** segítségét kéri.

12. Az iskolába történő felvétel

12.1. A felvételi főbb szempontjai, az osztályösszetétel pedagógiai elvei

A Waldorf-iskola **nem kötelező felvételt** biztosító iskola.

A jelentkező gyermekek közül a többség Waldorf-óvodában nevelkedett, illetve testvére már az iskola tanulója, így ők a felvételnél előnyt élveznek.

Az osztályok kialakítását a leendő osztálytanító és az iskolában tanító **tanárok közösen végzik**. Iskolánk célja a nálunk tanuló gyermekek harmonikus, egészséges fejlődése, ennek következtében a jelentkező gyermekeknél nem a jövőben várható teljesítmény a felvétel kritériuma, hanem elsősorban az **iskolaérettség**. Igyekezni kell olyan osztályt kialakítani, amelyben a különböző temperamentumú, lelki alkatú gyermekek között egyensúly van, ugyanakkor figyelembe kell venni a fiúk–lányok megfelelő arányát is. Az osztályokba integrálható és integrálandó **sajátos nevelési igényű diákok ideális létszáma 10% körül van**. Így a gyerekek között kialakuló gazdag kapcsolati háló lehetőséget teremt a tolerancia gyakorlására, a csoportos együttműködések változatos kialakulására, a **dinamikus átalakulásokra** és a szélsőséges helyzetek csillapítására. Fontosak a **szülők iskolaválasztási szempontjai**, mivel ezek döntő jelentőségűek az elkövetkező időszak pedagógiai együttműködésének sikere szempontjából. A hagyományostól eltérő felépítésű iskolarendszer és **pedagógia megismerése** segíti a szülőket abban, hogy felelősségteljes döntést tudjanak hozni az iskolaválasztáskor, és a későbbiekben a tanárokkal együttműködve tudják kísérni gyermekük fejlődését.

12.2. A felvételi előtt

Az iskola iránt érdeklődő szülők számára a tavaszi felvételi előtt több hónappal **előadás sorozatot, nyílt napokat és kézműves foglalkozásokat** szervez az iskola. Ezeket a tanári kollégium tagjai, szülők, ill. a gazdasági vezető tartja. Pedagógiánk alapelveinek, fő irányvonalainak ismertetése mellett betekintést nyújtunk a **pedagógia szellemi háttérébe, a módszertanba, az iskola életének jellegzetességeibe**. A tanterv mellett az előadók ismertetik azokat a könyveket, kiadványokat is, melyek a Waldorf-pedagógiával részletesen foglalkoznak. Ezek áttanulmányozása tovább segíthet a döntés meghozatala előtti mérlegelésben. Ezt követően a szülők **jelentkezési lapot** töltenek ki, melyen a megadott kérdések alapján részletesen le kell írniuk gyermekük eddigi fejlődését és indokolniuk kell az iskolánkba való jelentkezésüket. Az utolsó beszélgetésen lehetőség szerint a Tanári Kollégium bemutatja a szülőknek a leendő osztálytanítót.

12.3. A felvételi

A Waldorf-iskola a családok világnézetétől, vallási és faji hovatartozásától függetlenül vesz fel gyermekeket.

Az iskolai felvételi során igyekszünk minél pontosabb **képet kialakítani a gyermekről, a szülők nevelési elgondolásairól**, a családban kialakult szülő-gyermek kapcsolatáról. Ez több párhuzamos szálon fut. Részletesen áttanulmányozzuk a szülő által beadott jelentkezési lapot, ami kialakítja a beszélgetés vázát.

Eközben a gyermekek **játékos ismerkedésen** vesznek részt. Kisebb csoportokban vizsgáljuk a gyermekeket, így alkalmunk van a közösségben való viselkedésükről is benyomást szerezni. A csoportos játék, mesébe ágyazott ügyességi gyakorlatok közben több tanár figyeli a gyermekek hallását, ritmusérzékét, emlékező tehetségét. Az egyéni feladatok során többek között a számfogalom kialakulását, a rajzkészséget, a finommozgások koordinációját figyeljük. Az **iskolaérettség felmérése** nem pusztán az intellektuális képességek bizonyos szintjének meglétét vizsgálja, hanem a szociális és testi fejlettséget is. Mivel az iskola a gyermek egész lényét egyöntetűen és egyformán fejleszteni kívánja, ezért a felvétel **nem teljesítmény szerinti válogatáson** alapul.

Az ismerkedő találkozás után a tanárok összegzik tapasztalataikat és megpróbálják összeállítani, **megkomponálni** az osztályt. A felvételre javasolt gyermekeket a Tanári Kollégium egyetértésével vesszük fel az osztályba. A gyermekekkel, szülőkkel való találkozás után két héten belül a **Tanári Kollégium döntést** hoz, és értesíti a szülőket a felvételtől és a beiratkozásról vagy az esetleges elutasításról.

A beiratkozás során az adminisztratív teendők mellett alkalom nyílik egy **személyes beszélgetésre** is a Tanári és Szülői Kollégium képviselőivel.

Az osztálytanító a tanév megkezdése előtt **ismerkedő programot és szülői estet** szervez osztályának. Ellátogat a különböző óvodai csoportokba is, hogy eljövendő tanítványait az óvodai tevékenységen belül is megismerhesse.

12.4. Felvételi a magasabb osztályokba

Előfordulhat, hogy a tanév közben vagy az új tanév kezdetén jelentkeznek szülők felvételi kérelemmel. Ilyen esetben az osztálytanító az osztályban tanító kollégáival **együtt mérlegeli**, hogy az osztály tud-e újabb gyermeket befogadni. Amennyiben igen, a felvételi igényt közlik a tanári konferenciával. A felvételi legalább két tanár jelenlétében zajlik, módját és a felvétel kritériumait a gyermek életkora és az illető osztály összetétele határozza meg. A felvételtől az **osztálytanító hoz döntést**, aminek eredményéről értesíti a Tanári Kollégiumot és a szülőket. Ezzel párhuzamosan az iskola gazdasági vezetője és a Szülői Kollégium képviselői is találkoznak a szülőkkel és észrevételeiket megosztják az érintett osztálytanítóval, illetve a Tanári Kollégiummal.

12.5. Az iskolaváltás, valamint a tanuló átvételének szabályai

A NAT által előírt követelmények egyes részeit korábban, illetve későbbi évfolyamon teljesítik a Waldorf-iskolában tanuló gyerekek. A 3. 6. és a 8. osztály végén vannak olyan szakaszhatárok, amikor a követelmények fedésbe kerülnek. Ezeket tekintjük **átjárhatósági pontoknak** más iskolarendszerekkel. Amennyiben a szülő ettől eltérően úgy dönt, hogy gyermekét más iskolarendszerben taníttatja tovább, a gyermek a szöveges értékelés alapján – szükség esetén osztályzatokat kap, melyek a gyermek írásos és szóbeli feleletei, illetve a százalékos témazáró dolgozatai alapján, a szaktanárok és az osztálytanító együttes véleményéből születik meg. Az iskolaváltás előtt a tanítók igyekeznek felzárkóztatni a tananyagból a gyermeket. Más iskolarendszerekből érkező tanuló ismerkedő beszélgetésen vesz részt, ahol a tanárok informálódnak tanulmányi szintjéről, készségeiről, affinitásáról. Követelmény, hogy **a szülő megismerkedjen pedagógiánkkal** és azt elfogadja gyermeke további nevelése szempontjából.

12.6. A tanulói jogviszony sajátosságai

A gyakorlatban a szülők részéről gyermekük beiratásával egy pedagógia választása történik meg, amely mellett sajátosan megjelenik az **intézményfenntartói tevékenységben való részvétel** követelménye (közhasznú cél támogatása személyes közreműködéssel és pénzbeni adománnyal). Az iskola működtetése és fenntarthatósága megvalósításának érdekében szoros

együttműködés és támogatás alakul ki a szülői közösség és az intézmény között, amelytől **jogi szempontból elhatárolandó a tanulói jogviszony**. A tanulói jogviszony az iskola és a tanuló jogviszonya, amely nem kapcsolható össze a fenntartó tevékenységével és támogatásával.

A **magántanulói jogviszony** természeténél fogva nehezen illeszthető a Waldorf-iskola keretei közé. A Waldorf-pedagógia a tanulók folyamatos jelenlétére és munkájára épít, az értékelés a tanuló teljes tanévi teljesítményére és jelenlétére irányul, a vizsgáztatást csak szűk keretek között fogadja el. A magántanulói jogviszony létesítése **nem automatikus**, az iskolának körültekintően kell vizsgálnia, hogy szülői felkészítés mellett miként teljesíthető és értékelhető a tantervi követelmény.

13. A szülőkkel való kapcsolat

Az iskolánkban folyó pedagógiai munka sikere nagymértékben függ a szülőkkel való együttműködéstől. A Waldorf-iskolát a **szülői akarat** hozza létre és fennmaradni is csak akkor tud, ha ez az akarat újból és újból megerősödik. Fontos, hogy intenzív, termékeny kapcsolat jöjjön létre a tanár és a gyermeke nevelését reá bízó szülő között. Ez a közös munka a felvételi beszélgetésen indul el és a következő évek során is meg kell maradnia.

Az iskolai közösséghez való tartozást megkönnyíti, ha a gyerekeket otthon is közel **hasonló elvek alapján** nevelik. Ilyen például, hogy tv nézés helyett a szabadban történő játékot, természetjárást, olvasást helyezze előtérbe a család – és ez ne csak a gyerek felé legyen elvárás, hanem a szülő is mutasson példát. Mindez egyben azt is jelenti, hogy a szülőknek, a családnak meg kell ismernie és el kell fogadnia a Waldorf-pedagógia alapelveit.

13.1. A tájékoztatás formái, az együttműködés fórumai

A szülők elsődlegesen a havonta tartott **szülői esteken** tájékozódhatnak az iskolában történekről, az osztály jelenlegi állapotáról, az aktuális és az elkövetkezendő időszak tudnivalóiról az osztályban, ill. iskolában történő nevelő-oktató munkáról.

A szülői est kiemelt feladatai:

– a szülők és a pedagógusok közötti **folyamatos együttműködés** kialakítása

– a szülők tájékoztatása:

az iskola céljairól, feladatairól, lehetőségeiről

a helyi tanterv követelményeiről

a szaktanárok értékelő munkájáról

a tanulók fejlődéséről

az osztály tanulmányi munkájáról

az iskolai és az osztályközösség céljairól, feladatairól, eredményeiről, problémáiról

a szülők kérdéseinek, véleményének, javaslatainak összegyűjtése és továbbítása az iskolavezetés felé

–a szülők Waldorf-pedagógiában való elmélyülésének segítése:

pedagógiai szituációk megbeszélése

előadók meghívása

közös művészeti tevékenység

A szülői estek mellett a **fogadóórákon** lehetőség van a szülők és a pedagógusok személyes találkozására, illetve egy-egy tanuló egyéni fejlesztésének segítésére konkrét tanácsokkal (otthoni tanulás, szabadidő helyes eltöltése, egészséges életmódra nevelés, tehetséggondozás, továbbtanulás stb.).

A **nyílt tanítási napokon** pedig a szülők betekintést nyerhetnek az iskola nevelő és oktató munkájának hétköznapijaiba, megismerhetik a tanítási órák lefolyását, közvetlenül

tájékozódhatnak gyermekük és az osztályközösség iskolai életéről.

A **családlátogatások** alkalmával az osztálytanítók megismerhetik tanítványaik családi hátterét, körülményeit, otthoni szokásait és viselkedését.

A fent említett alkalmakon túl a szülők részt vehetnek az **iskolai ünnepeken** (pl. Szt. János napi tűzugrás), **évszakünnepeken** (osztályok bemutatói), az iskola által szervezett **rendezvényeken** (pl. Nyárköszöntő), **Iskola Fórumokon** (a tanárok, a szülők és a fenntartó közös fóruma) és az egyes **csoportok munkájában** (pl. Szülői Kollégium).

Ezen túl **a tanár és a szülő egyaránt kezdeményezhet** személyes beszélgetést a gyermek fejlődésével, problémáival kapcsolatban. Az iskolai eseményekről, rendezvényekről, közérdekű információkról folyamatosan tájékoztatja az iskola a szülőket (iskola honlap, hírlevél, falújság, üzenő füzet).

A szülők kéréseit, véleményüket, javaslataikat szóban vagy írásban egyénileg, illetve választott képviselőik, útján közölhetik az iskolavezetéssel, tanárokkal.

13.2. Az iskolán belüli kapcsolattartás, információáramlás csatornái:

A **tanulók** rendszeres tájékoztatásának eszközei:

- a főoktatás beszélgető körei,
- iskolai hirdetőtábla,
- iskolagyűlések,
- személyes beszélgetések,
- az iskola honlapja.

A **szülők** informálása az iskola életéről:

- közös szülői estek alkalmával,
- szülők-nevelők művészeti, pedagógiai fórumának szervezésével,
- tanévnyitó, tanévzáró ünnepségeken,
- üzenő füzetben, levélben történő tájékoztatással,
- személyes beszélgetésekkel,
- az iskola honlapján, hírlevelén keresztül.

Információk, kapcsolatok a nevelőtestületben:

- napi kommunikációs formák,
- heti rendszerességű konferenciák,
- továbbképzések,
- csoportmunkák,
- gyermek- és osztálymegbeszélések,
- egymásnál történő hospitálások,
- szakmai sajtó figyelemmel kísérése.

14. Az iskola szervezeti felépítése

Iskolánk a Waldorf-pedagógia szerint működő, öngazgató nevelő-oktató közösség, amely szülői kezdeményezésből jött létre.

A szociális tér szervezésében a **tanárok, a szülők és a fenntartó** együtt dolgoznak a Waldorf-pedagógia gyakorlati megvalósításán és azon, hogy az iskola működésének feltételeit és legjobb formáit kialakítsák.

14.1. Az intézmény belső kapcsolatrendszerének és vezetésének általános elvi alapja

Az intézmény - a hatályos jogszabályok betartása mellett - belső működési rendjében, vezettségében, munka- és feladatmegosztásában Rudolf Steiner által leírt, úgynevezett **hármastagozódású intézményműködtetés** megvalósítására törekszik.

A hármastagozódású intézményműködtetés alapja az a felismerés, hogy a társadalmi élet

három fő területre osztható. Ezek a szellemi-kulturális terület, a jogi terület és a gazdasági terület. Az intézmény hatékony működése szempontjából fontos, hogy mindegyik területen - annak felelősei - a többiekkel történő folyamatos párbeszéd fenntartása mellett független, szuverén módon tevékenykedhessenek.

Valamint az is, hogy a szellemi-kulturális területre a szabadság, a jogi területre az egyenlőség, a gazdasági területre pedig a testvériség legyen a jellemző.

Mivel egy iskola a társadalom szellemi-kulturális szférájának része, ezért fontos alapelv az, hogy a jogi és a gazdasági területek feladata jelen esetben - a törvényesség betartatása mellett és a gazdasági lehetőségek keretein belül - a szellemi-kulturális terület igényeinek biztosítása. A működtetés alapelvei közé tartozik az ún. **mandátum-rendszer** is, amikor egy-egy feladat kivitelezésére kér fel a közösség valakit vagy valakit tagjai közül, s azok megbízatása (mandátuma) a feladat megvalósításáig tart. Az egyes döntések, határozatok vagy javaslatok elfogadásánál a konszenzusra való törekvés a cél, hogy ezáltal olyan döntések, határozatok vagy javaslatok szülessenek, amelyekkel mindenki azonosulni tud. Így valósítható meg az intézményműködtetés egyik alappillére, az egyéni döntéseken alapuló kollektív felelősségvállalás.

Az említett szociális hármastagozódásnak megfelelően a **szellemi-kulturális terület** a **Tanári Kollégium** fennhatósága alá tartozik. A **jogi és gazdasági területet** jogi személyként az iskola fenntartója, a **Gyermekliget Alapítvány** képviseli.

Ennek megfelelően a döntéshozó szerv pedagógiai kérdésekben a Tanári Kollégium, míg jogi-gazdasági kérdésekben a Fenntartó képviselőtestülete: **IMCS** (Iskola Működtető Csoport). Ezen kívül a szülők – az iskolában folyó munka segítése és saját véleményük képviselete érdekében - **Szülői Kollégiumot** hoznak létre.

14.2. Az iskola működtetése

Az iskola tényleges működtetését az **IMCS** irányítja. Tagjai: a Tanári Konferencia vezetője, az iskolaképviselő és helyettese, az alapítvány képviselője, a gazdasági vezető, az iskolatitkár, a Szülői Kollégium két képviselője, valamint lehetőség szerint egy külső szakértő, aki meghívott tanácsadóként van jelen és döntési jogkörrel nem rendelkezik. Az IMCS alapvető feladata az intézmény minél gördülékenyebb működésének biztosítása, az intézmény működtetésében szerepet játszó testületek közötti hatékony együttműködés és információáramlás által. Ugyancsak feladata az iskola egészét érintő döntések (pl. beruházások) körültekintő előkészítése, a tanárok és a szülők elképzeléseinek összehangolása. A mindennapi, operatív kérdésekben négyfős **Ügyvivő Csoport** dönt (iskolaképviselő, helyettese, pénzügyi vezető, iskolatitkár).

A **Tanári Kollégium** az iskola pedagógiai vezető testülete.

A Tanári Kollégium legfontosabb feladata a Pedagógiai Program és a részét képező helyi tanterv létrehozása és egységes megvalósítása, ezáltal az iskolába járó gyermekek Waldorf-pedagógiai alapelvek szerinti nevelésének biztosítása.

A Tanári Kollégium egyes feladatok elvégzésére **munkacsoportokat** hozhat létre (pl.: ünnepcsoport, felvételiztető csoport), amikbe tagjai közül személyeket delegál.

Az iskola működtetését segíti még a **Szülői Kollégium**, melynek feladata az iskolán belüli munkamegosztásból fakadó, a szülői közösség által meghatározott és elfogadott szülői (nem fenntartói) tevékenységek és események (pl. vásárok, kerti munkák, kirándulások, ünnepek, épület karbantartás, építkezés) szervezése, valamint a szülők törvényben meghatározott jogainak képviselete és érvényesítése.

A tanévnyitó előtt, illetve a tanévzáró után az iskola testületei az ún. **Intézményi Konferencián** közösen készülnek fel az adott tanévre, készítik el és **hangolják össze éves munkaterveiket**; illetve értékelve, összegezve zárják a tanévet.

14.3. Pedagógiai döntés- vagy javaslatáhozatal mechanizmusa

A Tanári Kollégium a heti konferenciák végén pontosan meghatározza azt, hogy egy felmerült kérdésben mikor kíván döntést vagy javaslatot tenni. A megjelölt időpontig – a döntés- vagy javaslatáhozatalt megkönnyítendő - a konferenciavezető vagy adott kérdésben az általa megbízott személy előzetesen összegyűjti a Tanári Kollégium tagjainak véleményét, összesíti, majd a tanári konferencián röviden összefoglalja azokat. A konferencián emellett mindenki számára lehetőség van a további **véleménynyilvánításra**. A véleménynyilvánítás időtartamát a konferencia vezetője szabja meg. Az elhangzott vélemények a konferencia jegyzőkönyvébe kerülnek. A döntés vagy javaslat meghozatala **lehetőleg konszenzussal** történik, s az egész Tanári Kollégiumra és az iskolai közösségre nézve **kötelező érvényű**.

Az iskola működését meghatározó alapvető dokumentumoknál (Pedagógiai Program, SZMSZ, Házirend) csak konszenzus esetén lehet jóváhagyó döntést hozni.

14.4. Konfliktus-kezelés

A tanári konferencia egyben a **pedagógusok** közti konfliktusok kezelésének színtere is. Amennyiben a felmerülő problémák párbeszéddel nem orvosolhatók, úgy a konfliktuskezelési folyamatba kívülálló, független személyek (pl. tanácsadó tanár) is bevonhatók. Erre javaslatot maguk az érintettek is tehetnek. A Tanári Kollégium által felkért konfliktus-kezelő(k) feladata az, hogy a felmerülő problémára olyan megoldást javasoljon, amely összhangban van az iskola szellemiségével, és egyúttal mindkét fél számára elfogadható. Amennyiben bármelyik fél számára elfogadhatatlan megoldási javaslat születik, akkor az érintettek a **Fenntartóhoz, illetve a Magyar Waldorf Szövetséghez** fordulhatnak segítségért.

A **szülők** személyes probléma esetén az osztálytanítókhoz, illetve az érintett szaktanárokhoz fordulnak, közösen keresve megoldást.

Osztályszintű probléma esetén az osztály szülői közösségével és az adott osztályban tanító tanárokkal közösen keresik a megoldás és a továbblépés lehetőségeit.

Amennyiben a probléma a megtett lépések ellenére sem nyer orvoslást, a **Tanári Kollégiumhoz, a Fenntartóhoz (IMCS-hez), illetve a Magyar Waldorf Szövetséghez** fordulhatnak segítségért.

14.5. A tanulókkal kapcsolatos nehézségek megoldása

A tanulókkal kapcsolatos nehézségek megoldásában elsősorban az osztálytanító kompetens. Ugyanakkor egy osztályban előforduló, tanulót érintő nehézség túlnőhet az érintett osztályközösség keretein. Ilyenkor az iskolai közösség egésze felelős annak megoldásáért. Közösen kell megtalálni azokat a segítő lépéseket, melyekkel a probléma orvosolható.

A fegyelmező intézkedések alkalmazásánál a **fokozatosság elve** érvényesül.

Akut probléma, illetve az iskola közösségének egészét érintő súlyos fegyelmi vétség valamint az Együttműködési Megállapodás be nem tartása esetén, a tanári konferencia döntést hozhat a tanuló iskolából történő eltanácsolására év közben is.

15. Minőség gondozás iskolánkban

Mennyire korszerű a Waldorf-iskola? Rendelkezik-e megfelelő válaszokkal a jelen kor által felvetett problémákra és ezeket hogyan közvetíti a tanulók felé? A nevelés és az oktatás területén milyen hatékonysággal tud fellépni? A kérdések sora hosszan folytatódhat. A közös kérdésfelvetésen túl minden Waldorf-iskolának **önmagát kell feltérképeznie**, látva a pozitívumokat és a hiányosságokat egyaránt. E belső munka során juthat el minden iskola oda, hogy a nevelési-tanítási folyamatban a minőség növelhető és javítható úgy, hogy a folyamatban résztvevők a változásokat kreatívnak, gyümölcsözőnek és hatékonyak élik meg. **Mindenki egyaránt felelős** azért, hogy a minőség fejlesztéséhez a maga területén

megfelelő mértékben hozzájáruljon.

15.3. A minőség gondozás célja

A Waldorf-pedagógián belül is minden intézmény saját környezetének, saját küldetésének és adottságainak megfelelő **egyedi minőségfogalommal** rendelkezik. A minőség gondozás első célja, hogy ez az egyedi minőségfogalom konkrétan megfogalmazásra kerüljön. A saját minőségfogalom meghatározására azért van szükség, hogy a későbbiekben útmutatást nyújthasson a döntések során, valamint azért, hogy az iskolába újonnan érkezők (akár szülők, akár kollégák) korrekt tájékoztatásban részesülhessenek.

A hibák kiköszörülését és a továbblépést segíti a minőség gondozás. Vagyis, hogy tudatosan **rátékintsünk problémáinkra, felismerjük és kijavítsuk** azokat.

A minőség gondozásának folyamata nem fejeződik be azzal, hogy már képesek vagyunk hibáinkat kijavítani és egy optimális szinten működtetni az intézményt, hiszen az élet újabb és újabb kihívások elé állít minket. Ezért iskolánknak arra kell törekednie, hogy nyitott és tanulni kész szervezetként képes legyen **hatékonyan reagálni** az újabbnál újabb kihívásokra.

15.4. Minőséghez vezető utak

A megfelelő minőséget nem lehet egyik napról a másikra, vagy egy-két tollvonással megvalósítani. Út vezet hozzá, aminek különböző állomásai vannak. Az iskola közössége különböző szinteken végigjárhatja ezt az utat, minden állomáson merítve egymás tapasztalatából, megérelve a jövőre vonatkozó célkitűzéseket, feladatokat. Udo Hermannstorfer (Svájc) „A minőséghez vezető utak” című munkájában 12 fontos állomást jelöl meg:

1. A **feladat meghatározása** közösségi és egyéni szinten.
2. Az egyéni **felelősség** érvényesítése az iskola életében.
3. A megfelelő **képességek** (tudás, képesítés) hozzárendelése az adott feladathoz.
4. A szabadság megfelelő értelmezése, **kompetenciák** meghatározása.
5. A **bizalom** feltételeinek megteremtése, ápolása (konfliktuskezelés).
6. A **pedagógiai munka védelme**, a szülők iskolai részvételének meghatározása.
7. **Anyagi kérdések** korrekt kezelése.
8. Az elmélyült munkából nyert **közös felelősség tudata** (tanári konferencia).
9. **Önképzés**, személyes fejlődés lehetősége.
10. Jelenhez mért **cselekvés** (hagyományok, újítások).
11. Az **egyén** közösségben elfoglalt helye, szerepe.
12. A **közösség, mint sors** (élettörtétek összefonódása).

A közösségformálás 12 aspektusa nem kész modellt, hanem támpontokat nyújt az iskolai közös munkához, melynek eredménye lépésről-lépésre bontakozik ki és hosszú távon érezteti hatását az iskolai élet minden területén.

15.5. A tanári munka minőség gondozásának fő területei

A minőség gondozásnak át kell ölelnie az iskolai élet egészét a pedagógiai munkától kezdve a döntések meghozatalán át a különböző belső és külső kapcsolatrendszerekig.

A Waldorf-iskolák szíve a heti rendszerességgel összeülő **tanári konferencia**. A konferencia kiemelt része az aktuális pedagógiai témákon túl az ún. **gyermek megbeszélés**, aminek célja, hogy az egyéni figyelmet kívánó gyerekeket a tanári kollégium egésze megismerje, és megfelelő segítséget nyújtson számukra. Sokszor már maga az adott gyermekkel kapcsolatos közös gondolkodás segítséget és előrelépést jelent. Szintén fontos része a konferenciának a **közös művészeti- gyakorlati tevékenység** is (éneklés, festés, agyagozás, euritmia, Bothmer-gimnasztika, stb.), ami során a tanárok alkotó munkát végeznek. A konferencia stúdium részében pedig egy közösen választott pedagógia mű feldolgozására kerül sor. Az ünnepekre

való felkészülés és visszatekintés szintén a konferenciákon történik. A „technikai” részben pedig elhangoznak az iskola napi működésével kapcsolatos információk. A konferencián folyó munkáról jegyzőkönyv készül, a mi iskolánkban pedig ezen felül egy külön füzetbe belekerül minden minőség gondozással kapcsolatos esemény, gondolat, javaslat.

A konferencia mellett az **osztálymegbeszélés** szintén kiemelt területe a minőség gondozásnak. Az osztálymegbeszéléseken az osztályban tanító tanárok, fejlesztő pedagógusok vesznek részt, igény és szükség esetén szülők, külső szakemberek bevonásával. Ilyenkor az adott közösség jellemző megnyilvánulásait, tanulási folyamatait, belső dinamikáját, a tanulók közösségben betöltött szerepét beszélnek meg egymással a csoport tagjai.

A minőségi munka kiváló lehetőségét biztosítja a tanárok egymásnál történő **hospitálása**, ami során megismerhetik egymás munkájának azonos, illetve eltérő jellegét a különböző órákon és tapasztalataikat kicserélhetik. Lehetséges más iskolákban történő hospitálás és külső tanácsadót tanár bevonása is.

Az új kollégákat óralátogatásokkal, beszélgetésekkel, osztályprogramokon való részvétellel **mentor tanár** segíti az iskolai élet megismerésében és a pedagógiai munkában. Általában a mentor- kapcsolat elmélyül és a további években is megmarad.

A minőségi pedagógiai tevékenység feltétele a **tanár belső munkája, önképzése, önértékelése**. A nevelő-oktató munka naponta történő, tudatos végiggondolása (tervezés, visszatekintés, értékelés) mellett a képzéseken való részvétel (szakmai fórumok, konferenciák, akkreditált képzések, stb.) szintén nagy segítséget nyújt a tanár számára. A képzés irányát az egyéni igény és az iskola távlati célkitűzése, elgondolása együttesen alakítja.

Az intézményi szinten történő minőség gondozás fontos lépése, amikor a tanári kollégium által kijelölt csoport kidolgoz egy hosszú távú **értékelési tervet**, amely az egész iskolára vonatkozik. Egyúttal felelősséget vállal az értékelési eljárások gondos elvégzéséért, azokról feljegyzéseket készít. Részletesen kidolgozza a kollégák felvételének és elbocsátásának rendjét, a tanárok értékelésének módszereit, lépéseit (pl. osztálytanítók értékelése 8. év végén). Az iskola az önértékelést kiterjeszti minden olyan területre is, amely nem közvetlen pedagógiai jellegű tevékenység (képviselő, fizikai környezet, külső kapcsolatok, adminisztráció, stb.). Az értékelés folyamatába bevonja a szülőket és a tanulókat is.

Az iskola lényegéből eredően szoros kapcsolatban áll a szülőkkel, ezért meg kell határozni azokat a formákat (szülői estek, nyílt napok, közös programok, döntési fórumok, szülői kollégium, információáramlás stb.), amiket azért alakít ki az iskola, hogy a szülők betekintést nyerjenek az ott folyó pedagógiai munkába és tevékeny részeseivé váljanak. A **szülői közösség** fontos szerepet tölt be az iskola működésének anyagi támogatásában is.

Az iskola fenntartója biztosítja az iskola jogi, törvényi háttérét. A tanári kollégiummal és a szülői közösséggel való kapcsolata meghatározó az iskola jelenét és jövőjét tekintve.

A Waldorf-iskolák céljaiknak, vezérképüknek megfelelően ezen felül **az iskolai élet minden területére** ki kell, hogy terjesszék a minőség gondozását, ápolását, amihez a közös alapot a Waldorf-pedagógia jelenti.

15. 6. Várható eredmények

Ahol egy iskola elkezd a minőség gondozás kérdésével foglalkozni, és kiépíti a saját minőség gondozási rendszerét, ott várhatóan:

Élni fog a **fejlődés igénye** az intézményen belül, s ez lesz a fejlődés igazi biztosítója.

Sok figyelem fog fordulni az iskola-közösségen belüli **szociális viszonyokra**. Ugyanis csak akkor várható, hogy a munka eredményes lesz, ha nem húzódnak a mélyben személyes ellentétek, rejtett konfliktusok.

Mivel a Waldorf-pedagógia egyik fontos célja a szociális megújulás elősegítése, ezért nagyon fontos, hogy a Waldorf-pedagógia az élet minden területén, így a

minőség gondozásban is megtalálja azt az utat, mely egy új szociális hozzáállást tud megvalósítani.

Ahhoz, hogy ezt elérjük, nagyon sokat kell tanulnunk egyéni, és csoportszinten egyaránt. El kell sajátítsunk egy sor olyan szociális képességet, melyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy egy szabad egyénekből álló közösség egy önmaga által választott cél elérése érdekében jól tudjon működni, és ezen keresztül minőségi munkát tudjon végezni.

Ha ezt a célt sikerül elérni az intézményeinken belül, akkor jó példaként állíthatjuk őket azon emberek elé, akik az új utakat keresnek az emberi viszonyok, szociális kapcsolatok alakításában.

Tartalomjegyzék

1. A waldorf-pedagógia és szellemi háttere	2.
2. A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai	3.
3. A pedagógiai módszer jellegzetességei, eszközei	6.
4. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	12.
5. Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	14.
6. A környezeti neveléssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	18.
7. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	21.
8. A tanárok iskolai feladatai	24.
9. A tehetség, képesség kibontakoztatását segítő kulcskompetenciák	26.
10. Kiemelt fejlesztési feladatok a kulcskompetenciákhoz	28.
11. A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység	30.
12. Az iskolába történő felvétel	44.
13. A szülőkkel való kapcsolat	46.
14. Az iskola szervezeti felépítése	47.
15. Minőség gondozás iskolánkban	

A Pedagógiai Program elfogadása

Az Iskola Tanári Kollégiuma a 2011.évi CXC. köznevelési törvény kötelező rendelkezése folytán a helyi pedagógiai programot felülvizsgálta. A felülvizsgálat kiterjedt annak megállapítására, hogy a helyi program megfelel-e a köznevelési törvény előírásainak, a kerettantervekről szóló 17/2004. OM rendelet, valamint a nevelési-oktatási intézmények működéséről és névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet előírásainak.

A Tanári Kollégium a felülvizsgálat nyomán a pedagógiai programot módosította:

- a mindennapos testnevelés biztosításával, valamint
- a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletnek megfelelő tartalmakkal való kiegészítéssel, illetve módosításokkal
- és az új alternatív Waldorf-kerettantervnek megfelelő kiegészítésekkel.

Az új Waldorf-kerettantervet felmenő rendszerben vezetjük be (2013/14-es tanévben az 1. osztályban).

A Pedagógiai Programot elfogadta az Intézmény Tanári Kollégiuma

Dátum:

A Pedagógiai Programot jóváhagyta a Fenntartó

Dátum:

A Pedagógiai Program hatályba lépett az Iskolaképviselő aláírásával.

Dátum:

Aláírások:

Fenntartó képviselője

Iskolaképviselő